

**T.C.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİLM VE DRAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
(YÖNETMENLİK)**

HIPHOP KÜLTÜRÜNDEKİ CIRCLE RİTÜELİNİN

DANSÇILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

SELEN GÜR MEN

Danışman: PROF. DR. ÇETİN SARIKARTAL

İstanbul, 2016

HIPHOP KÜLTÜRÜNDEKİ CIRCLE RİTÜELİNİN
DANSÇILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

SELEN GÜR MEN

Film ve Drama Programı'nda Yüksek Lisans derecesi
için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla

Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne

teslim edilmiştir.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

Mayıs, 2017

“Ben, Selen Gürmen, bu Yüksek Lisans Tezinde sunulan çalışmanın şahsıma ait olduğunu ve başka çalışmalardan yaptđım alıntuların kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.”

SELEN GÜRMEN

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HIPHOP KÜLTÜRÜNDEKİ CIRCLE RİTÜELİNİN
DANSÇILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

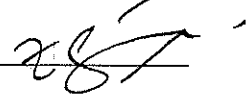
SELEN GÜR MEN

ONAYLAYANLAR:

Prof. Dr. Çetin Sarıkartal (Danışman) Kadir Has Üniversitesi

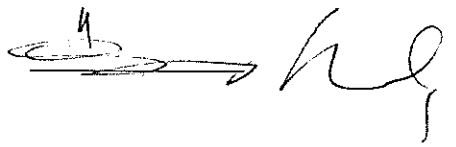

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Günsür Yüceil Kadir Has Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Özlem Hemiş

Kadir Has Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 11/04/2017

Özet

HIPHOP KÜLTÜRÜNDEKİ CIRCLE RİTÜELİNİN DANSÇILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Selen GÜR MEN

Film ve Drama Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Çetin Sarıkartal

Ocak, 2016-01-03

Bu araştırmanın amacı, Hiphop kültürünün bir parçası olan Circle ritüeli hakkında bilgi vermek ve bu ritüelin dansçıların performansları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle kısaca Hiphop kültüründen bahsedilmiş, sonra da Circle ritüelinin dinamiği ve özellikleri açıklanmıştır. Gözlem ve röportaj yapabilmek için iki dansçı grubu kurulmuş ve bir ay süreyle düzenli aralıklarla Circle seansları yapılmıştır. Yapılan Circle seansları sonucunda ritüelin (a) dansçıların performanslarını arttırdığı, (b) bireysel olarak farklı ihtiyaçlarını aynı anda karşılayabildiği ve (c) toplu olarak ortak bir deneyim yaşadıkları öne sürülmüştür. Ayrıca Circle yaparken dansçıların hem kendi bilinçaltlarına hem de kolektif bilinçaltına yaklaşabilecekleri düşüncesi ortaya atılmıştır.

Anahtar kelimeler: Hiphop kültürü, Circle, daire, ritüel, dans, doğaçlama, kolektif bilinçaltı, Cypher, Carl Gustav Jung, beden.

Abstract

THE HIPHOP CIRCLE RITUAL'S INFLUENCES

ON DANCERS

Selen GÜRMENT

Film and Drama Master Program, Master Thesis

Advisor: Prof. Dr. Çetin Kemal Sarıkartal

Jan, 2016-01-03

The main goal of this research is to give some information about the Hiphop culture's Circle ritual and to present its effects on the dancer's performance. For this purpose, Hiphop Culture is shortly introduced in the beginning and then the Circle's dynamics and characteristics are explained. To observe the ritual and do interview with the participants, two groups of dancers were formed. They practiced this Circle ritual regularly for a month. In the end of this process it is claimed that the Circle ritual (a) improves the dancer's performance, (b) fulfills the different individual needs of the participants at the same time, (c) allows to have a collective experience. Also, the possibility to approach individual and collective unconscious in the Circle is discussed.

Key words: Hiphop culture, Circle, ritual, dance, improvisation, collective unconscious, Cypher, Carl Gustav Jung, body.

Teşekkür Notu

Öncelikle bu konuyu incelemem için beni teşvik eden **Yrd. Doç. Dr. Zeynep Günsür Yüceil** ve **Prof. Dr. Çetin Sarıkartal** hocalarıma teşekkür ederim.

Ayrıca araştırmamın bir parçası olmayı kabul ettikleri ve beni bu süreçte hiç yalnız bırakmadıkları için dansçı arkadaşlarım Banu Şahin, Emir Somer, Akay Üstünel, Melih Kunukçu, Gökhan Metin, Berk Can Ceylan, Firuze Gülay Tezcan, Koray Kanarya, Mahsun Polat, Rıdvan Bayer, Sevinç Gürmen, Melek Tuncer, Zeynep Vargil, Sırma Taş, Özge Iraz Kum, Deniz Ardalı ve Polina Dulsineya'ya teşekkür ederim.

Bana zaman ayırıp sorularımı cevapladıkları için Can Tohma, Can Gökdoğan, Zakaria Douira ve Drunksteps Crew'a; tez yazım aşamasına girmeden önce Breaking hakkındaki bilgi ve birikimlerini benimle paylaştıkları için Bora Günebakan ve Çetin Acar'a; Circle yapabilmemiz için mekanlarını açan WOW Classes ve Depodans'a; en yoğun dönemimde yardıma ihtiyacım olduğunda koşarak geldiği için Tunahan Şener'e; Yazım aşamasında benimle sabahlara kadar düzeltme yaptığı ve her adımda beni cesaretlendirdiği için sevgili annem Aysel Gürmen'e; köşeye sıkışmış hissettiğim zamanlarda bakış açımı değiştirmemi sağladıkları için babam Serdar Gürmen ve ablam Sevinç Gürmen'e; son olarak da yolumu kaybettiğim zaman bana ışık tuttuğu ve bu zorlu süreç içinde bir danışman hocadan çok daha fazlası olabildiği için Prof. Dr. Çetin Sarıkartal'a bir kez daha teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR NOTU

GİRİŞ.....	7
1- Hiphop Kültürünün Bir Parçası Olarak Circle.....	14
1.1. Hiphop ve Circle.....	14
1.2. Circle ve Cypher Arasındaki Temel Fark.....	18
2 – Circle Bileşenleri.....	21
2.1. Doğaçlayan.....	21
2.2.Katılımcılar.....	23
2.3.Daire Şekli.....	24
3- Circle Enerjisi ve Tek Beden Olma Hali.....	31
3.1. Doğaçlama, Beden ve Bilinçaltı	32
3.2. Tek Beden Olma Hali.....	35
4- Circle Sırasında Gerçekleşen Olaylar.....	38
4.1. Bakış Açısı Özgürlüğü ve Hareket Biçiminde Farklılaşma	38
4.2. Ayna Nöronlar ve Hareket Dağarcığının Genişlemesi.....	39
4.3. Sosyal Ortam ve Mekansal Algı	41
4.4. Anında Geribildirim.....	43

4.5 Kimlik ve Özgüven Oluşturma.....	44
5- Araştırma Sonuçları.....	46
5.1.Circle'a Yabancı İkinci Grup.....	46
5.1.1.Gözlemler.....	46
5.1.2.Yapılan Röportajlar.....	48
5.2.Circle Deneyimi Olan Birinci Grup.....	49
5.2.1.Gözlemler.....	49
5.2.2.Anket Sonuçları ve Değerlendirmesi.....	51
5.3.Circle'ın Samimi ve Yargılayıcı Olmayan Yapısının Önemi	56
SONUÇ.....	58
KAYNAKÇA.....	60
EKLER	
Ek-1: Anket ve Mülakat Belgeleri.....	68

GİRİŞ

Tezimin konusunu “Circle” olarak belirleyip araştırmaya başlayınca ne denli geniş bir alana girdiğimi fark ettim. Circle, birçok farklı kültürün çeşitli ritüellerinde görülür: Geleneksel Afrika danslarında, Amerikan yerlilerinin şifa ayinlerinde, Brezilya’daki dans ve dövüşün iç içe geçmiş olduğu *capoeira*’da... (James 2000; Garret vd. 2008; Fuggle 2008). Bunlar ve benzeri ritüeller dışında, eğitim psikolojisi alanında ortaya çıkmış bir sorun çözme yöntemi olan *Circle time*¹ gibi çeşitli uygulamalar göze çarpar.

Ben on beş yaşımdan beri, yani yaklaşık on yıldır, çeşitli dans türlerinde eğitim alıyorum. Kişiliğime daha uygun olduğunu hissettiğim hip-hop dansına, diğer dans türlerine kıyasla daha fazla ağırlık vererek; derslere, festivallere ve yarışmalara

---

¹ *Circle time* uygulaması, kurulan eşitlik ortamında herkesin fikir alışverişinde bulunabilmesi ve bu sayede insanın tek başına bulamayacağı çözümlere ulaşmasını hedefler (Collins 2013). Aynı zamanda çocukların duygusal zeka ve özgüvenlerini geliştirmelerine katkısı olduğu da görülmüştür (Grahamslaw ve Henson 2015; Bulut 2004).

katıldım ve katılmaya da devam ediyorum. Bu sayede yıllar içinde Hiphop² kültürü ile içli dışlı oldum ve çeşitli ritüel ve uygulamalarına katıldım.

Özellikle, hip-hop'ta yapılan Circle ritüeli beni her defasında anlatamadığım bir biçimde etkiliyordu. Kimi zaman Cypher olarak da isimlendirilen Circle, insanların çember şeklinde yerleşip ortalarında dans edilebilecek boş bir alan oluşturmalarını temel alır. Daha sonra çemberi oluşturanlar teker teker veya daha fazla kişiyle bu oluşan alanın ortasına geçerek doğaçlama dans eder.

Bu olayı ilk kez gördüğümde çemberde durmaya bile cesaret edememiştim. Zaten Circle yapanlardan kimseyi tam olarak tanımıyordum. Aralarında oluşan enerji ilgimi çok çekmiş olsa da ortada dans etme düşüncesinden çok korkmuştum. Başarısız olma korkum bu ritüeli uzun bir süre uzaktan izlememe neden oldu. Daha sonra, tanıdığım ve sevdiğim dansçı arkadaşlarımla teşvikiyle (daha doğrusu ittirmeleriyle), yavaş yavaş Circle'da çemberde durmaya ve arada sırada kendimi ortaya atmaya başladım. Tabii bu yakınlaşmam iki üç yıllık bir süreç içinde gerçekleşti.

Ritüelin bir parçası olmak benim dışarıdan bir izleyici olduğum zamandan farklı deneyimler yaşamamı ve Circle'ı başka bir açıdan görebilmemi sağladı. Arada bir yaptığım Circle'ların beni rahatlattığını, kendime olan güvenimi arttırdığını ve bana

---

² Hiphop kelimesinin değişik yazım türleri vardır. Bu tezde KRS One'ın tanımlamasına uyararak bir bütün olarak kültürün kendisini ele alırken "Hiphop", kültürün insanların bedeni ve yaşam tarzına yansımaları olarak kullanırken "Hip hop", Bu yaşam tarzının bir ürününden bahsederken de "Hip-hop" olarak üç farklı şekilde yazılacaktır. Billyjam ile yaptığı röportajdan (2010) alınan bu tanımlamalara Haidee Smith Lefebvre'nin tezi (2011) sayesinde ulaşılmıştır.

bir çeşit duygusal arınma yaşattığını hissediyordum. Düzenli aralıklarla Circle yapmaya başladığım zaman, bir dansçı olarak geliştiğimi ve performansımın gerek Circle esnasında gerekse sonrasında kalıcı olarak iyileştiğini fark ettim.

2016 yazını bir grup dansçıyla Maçka Parkı'nda düzenli olarak haftada bir Circle yaparak geçirdim. Dört ay sonunda dansımdaki gelişme dışarıdan bakanlar tarafından algılanır düzeye gelmişti. Bunun da ötesinde kendimi daha stressiz ve mutlu hissediyor, eskiye nazaran daha çok sosyalleşiyordum.

Kendimde böyle bir değişim fark edip, birlikte Circle yaptığım diğer dansçılardaki gelişmeleri gördükten sonra, "Hiphop Circle'ı tam olarak nedir? Dansçılar üzerinde ne gibi etkileri var? Bu etkilerin kaynağı nedir?" soruları beynimde yankılanmaya başladı. Ayrıca zaman zaman Circle'dakilerin ortak bir ruh hali içine girdiği anlara şahit oldum. Herkesin bir tek bedeni paylaşırçasına hareket ettiği o nadir saniyeleri hem dışarıdan gözlemledim hem de içeriden deneyimledim. Bu da bana Circle ritüelinin mistik bir yanı olabileceğini düşündürdü.

Bu sorulara cevap bulabilmek için araştırmamın kapsamını Hiphop dans Circle'ları ile sınırlamaya karar verdim. Böylece Hiphop kültüründe yapılan Circle ritüeli araştırmamın çekirdeğini oluşturdu. Bir yandan da Hiphop kültürünü daha yakından tanıyabilme ve edindiğim bilgileri başkalarına aktarabilme olanağım olacaktı.

Akademik ortamda Hiphop ile ilgili Türkçe kaynakların artması da uzun zamandır istediğim bir şeydi.

Çalışmamda kullanacağım Circle kavramını şöyle tanımladım:

Circle: Dansçılarının bir çember oluşturup, oluşturdukları dairesel alanın merkezinde doğaçlama dans eden kişiyi hem izleyip hem de ona eşlik ederek ve aynı zamanda sözel olarak veya beden diliyle tepkilerini gösterdikleri; kendine özgü kuralları ve iç dinamiği olan sosyal bir oluşum.

Bu sosyal olaya katılan dansçıları iki farklı konumda bulabiliriz: Dairenin merkezinde dans eden kişilere “doğaçlayan”, doğaçlayanın çevresinde çember şeklinde duran ve ona eşlik edenlere de “katılımcılar” diyeceğiz.

Circle sosyal bir olay olduğu için ona uygun bir araştırma türü olan alan araştırması (*field study*) yapmaya karar verdim. Merak ettiğim konuya açıklık getirmek ve geçerli sonuçlar elde etmek için kişisel gözlem (*participant observer*) ve bireysel soru-cevap (*personal interview*) tekniklerini kullandım.

Öncelikle gözlem yapıp soru sorabilmek için bir süre devamlı olarak Circle yapabilecek dansçılara ihtiyacım vardı. Maçka parkında birlikte dans ettiğim arkadaşlarım birinci grubumu oluşturdu. Bu grupta ben dahil dokuz dansçı vardı. Hepsi Circle ortamına alıştı ve Hiphop kültürüne aşinaydı. İkinci grup ise dansçı olmalarına karşın neredeyse hiç Circle yapmamıştı ve Hiphop kültürüne de çok uzaktılar. Her iki grupta da haftada bir olmak üzere bir ay boyunca Circle yaptık. Circle’a aşina olan birinci dansçı grubuyla ay sonunda bir anket çalışması yaptım.

Circle'ı ilk kez deneyimleyen ikinci dansçı grubuyla ise yapılan her Circle sonunda düşüncelerini ve hislerini paylaşımlarını istedim. Bu iki farklı grubu oluşturmaktaki amacım, Circle'ın Hiphop kültürüne yabancı olan dansçılarda da aynı etkileri yaratıp yaratmadığını anlamaktı.

Böyle bir araştırma, Hiphop kültürünün dans elementinin akademik ortamda temsili ve bu kültüre ait Türkçe kaynakların artması bakımından önem taşır. Hiphop kültürünün dans elementinin ve Circle ritüeli hakkındaki bilgilerin böyle bir ortamda bulunmasının yeni araştırmalara kapı açabileceğini düşünüyorum. Bugüne kadar Hiphop hakkında çeviri olmayan Türkçe olarak yazılmış yalnızca 4 adet tez bulunuyor³; “Hiphopistan: Küresel bir şehirde yerelliğin temsili” (Akbay 2006), “Muhafazakâr gençliğin bir ifade biçimi olarak Türkçe rap ve Türkiye'de hip-hop kültürü” (Bayrak 2011), “12-19 Yaş gençler için hip hop pantolon model tasarımlarının bilgisayar ortamında hazırlanması” (Uruşak 2007), “Yerelin zinde gücü: Küreselleşme çağında kültür endüstrisi, hip-hop ve direniş politikaları” (Mert 2003). Başlıklardan da anlaşılacağı üzere, bu tezlerin hiçbiri özgül olarak dans elementi ve dans edenlerin kişisel deneyimleri üzerine odaklanmamıştır.

Hiphop kültürüne ait olan uluslararası literatürdeki akademik incelemeler 90'lı yıllarda başlamış ve 2000 yılından sonra büyük bir artış göstermiştir⁴. İnternet ortamında 1980 ve 2017 yılları arasında yayınlanan tezler Hiphop'ın farklı yazım şekilleriyle filtrelendiğinde yalnızca 11720 tanesi arama sayfasında çıkmaktadır.

³ Bu sayıya 28 Mart 2017 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp> sitesinde yapılan tarama sonucu ulaşılmıştır.

⁴ Bu bilgiler uluslararası tez ve doktora paylaşım sitesi olan ProQuest.com'dan ve Kadir Has Üniversitesinin anlaşması olan diğer veritabanlarından yaptığım araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bunların bir kısmı da maalesef Hiphop kültürü ile alakasız, yalnızca benzer kelimeler bulunduran makalelerdir. Aramayı başka anahtar kelimeler ile biraz daha sınırlandırdığımız zaman sonuçlar 8000' e düşüyor. Dans kelimesi de eklendiğinde önümüze ancak 205 araştırma çıkıyor.

Hiphop hakkında yazılan ilk makaleler rap ve grafiti elementlerini konu almıştır (Castleman 1980, Miller 1990, Keyes 1991, Rose 1993, Stephens 1996, Forman 1997). Daha sonra Hiphop'ın bir Afro-Amerikan kültürü olarak ele alındığını görüyoruz. Bu kültür daha sonra psikoloji, politik ve sosyolojik açıdan incelenip etkileri araştırılmıştır (Osumare 1999, Kitwana 2004, Wright 2004, Heath 2006, Petchauer 2007, Petchauer 2009, Dimitriadis 2014). Hiphop kültürünü oluşturan elementlere odaklanan kayda geçen araştırmaların çoğu özellikle müzik ve sözlü üretim (*rap*) üzerine yazılmıştır (Keyes 1991, Kobin ve Tyson 1991, Pinckey 2007, Alim 2008, Gonzales 2009, Binfield 2009, Harris 2011). Bunlardan bazıları Hiphop'ın başladığı ülke olan Amerika sınırları içindeki etkilerine odaklanmış, bazıları da Peter Marsh (2010) gibi farklı kültürlerin onu nasıl benimsedikleri ile ilgilenmiştir. Hiphop kültürü yayıldıkça çeşitli mecralarda boy göstermeye başlamış, kendi ikonlarını (Omuzdaki teyp, düşük ağı pantolon gibi) ortaya çıkarmıştır. Böylece yapılan araştırmalara Hiphop ikonlarının ne anlama geldiği ve farklı mecralarda gösterilme şekilleri de konu edilmiştir (Muhammad 2003, Quick 2011, McCabe 2011).

Benim incelemek istediğim Hiphop'ın dans elementi ve *Circle* ritüeline en yakın olduğunu düşündüğüm incelemeler; "*Foundation: B-boys, B-girls and Hip-Hop*

Culture in New York” (Schloss 2009), “*B-boying and Battling in a Global Context: The Discursive Life of Difference in Hip Hop Dance*” (Johnson 2011), “*Rap’s collective consciousness: the significance and Dynamics of cypher in hip hop culture*” (Porteous 2013), “*B-boy (Dance) Cypher: An Innovative Knowledge Community’s Shared Activity*” (Lefebvre 2011) makaleleridir. Bu makalelerde ya Hiphop’ın dans elementi olan *breaking* incelenmiş ya da *battle* ve *cypher* kavramları üzerinde durularak katılımcılar arasındaki öğrenme-öğretme ilişkisi incelenmiştir.

1. Hiphop Kùltürünün Bir Parçası Olarak Circle

1.1 Hiphop ve Circle

Hiphop Circle'larını anlayabilmek ve Circle esnasında katılımcıların yaşadığı deneyimleri daha iyi ifade edebilmek için öncelikle Hiphop tarihine ve felsefesine kısaca değinmenin gerekli olduğunu düşünüyorum. Okuyuculara yanlış bilgi vermekten ve kendi yorumumu sunmaktan kaçınmak amacıyla olabildiğince alıntılar üzerinden gidecek, kimi yerlerde açıklama yapmaktansa konuyu anlatan ana kaynaklardan birine yönlendirme yapacağım.

R. Scott Heath yazdığı bir makalede Hiphop tarihinin, onu inceleyen insanın odak noktasına göre değışebilen, fazlasıyla göreceli bir zaman çizelgesine sahip olduğunu söyler. Hiphop dediğimiz oluşumu siyahi bir kültürel hareket olarak ele alırsak, izini 1920'lerdeki Harlem Rönesansı'na kadar sürebileceğimizi açıklar. Onu ekonomide var olan bir ürün olarak değerlendirirsek de 1979 yılında Sugar Hill Gang'in piyasaya çıkardığı "Rapper's Delight" şarkısını bir ilk kabul edebileceğimizi belirtir (2006).

Görüldüğü gibi Hiphop'ın farklı yorumları farklı tarihçelerin oluşmasına neden oluyor. Ben tezimde Smitherman'ın 1997'de yaptığı Hiphop tanımını baz alarak onu

bir gençlik kültürü (*youth culture*) olarak ele aldım (Wright 2004). Bu nedenle hikayemiz 1970’li yılların New York sokaklarında başlamış oluyor.

Hiphop, 1970’li yıllarda New York’ta filizlenmeye başladı ve yıllar içinde bütün dünyaya yayılarak küresel bir nitelik kazandı (Brunson 2011). Kristine Wright, Hiphop’ı kenar mahallelerde yaşayan genç jenerasyonun etrafındaki olumsuz hayat şartlarından kaçabileceği ve kendini ifade edebileceği kültürel bir mecra olarak tanımlamıştır (2004: 9). Bu ‘kendini ifade etme’ eylemi temel olarak dört farklı biçimde gerçekleşmiş ve bu farklı biçimler de Hiphop kültürünün temel elementlerini oluşturmuştur. Bu dört temel elementin orijinal hissiyatını bozmamak amacıyla İngilizce adlarını kullanacağım: *MCing*, *DJing*, *graffiti/writing* ve *breaking* (Alim 2008: 2). Hiphop dansının kurucularından biri olan Buddha Stretch’in tabiri ile sırasıyla anlatı, müzik, sanat ve dans (Kanal von TheDL 2012)⁵.

New York şehri 1970’li yıllarda büyük bir bölünme içindeydi. Yeni yapılan yol çalışması nedeniyle şehir ikiye ayrılmıştı. Zaman içinde bu coğrafi ayırım aynı zamanda toplumu sosyoekonomik statülerine göre ikiye ayıran bir nitelik kazandı. Genelde göçmenlerden oluşan düşük gelirli aileler Bronx gibi kenar mahallelerde yaşamaya zorlandı. Bronx ve benzeri yerlerde sokaklar çeteler tarafından ele geçirilmişti ve binaların çoğu sigortadan para almak için boşaltılıp yakılıyordu. Yaşaması oldukça zor olan bu şartlar altında, gençler kendilerini ifade edebilecekleri ve seslerini duyurabilecekleri alanlar aramaya başladı (Chang 2005). Hiphop işte bu baskıcı ve şiddet dolu ortama bir başkaldırı olarak filizlenip büyüdü. *Unity*

---

⁵Videoda onları orijinal dilinde “*Spoken word, music, art and dance,*” olarak tanımlamıştır. Bu ve bundan sonra referans veya alıntı olarak kullanacağım yabancı kaynakların tümünün çevirisi, anlamlarını en doğru karşıladığını düşündüğüm kelimeler seçilerek tarafımdan yapılmıştır.

(Bambaata ve Brown 1984) adlı şarkıda da bolca tekrarlanarak altı çizilen *barış*, *birliktelik*, *sevgi ve eğlenmek*⁶ bu kültürün kabul ettiği temel değerlerdi.

Hiphop'un dört ifade biçiminden biri olarak söz edilen dans elementi orijinal olarak *breaking/bboying*⁷'dir. Şarkıların melodi ve söz kısımlarının ara verdiği ve perküsyon ağırlıklı ritim kısımlarının devam ettiği bölümüne *break* deniyor.

Dansçılar şarkının bu bölümünde yere inerek, ellerinin üzerinde *footwork* adı verilen çeşitli hareketler yaparlar. Bu nedenle dansın adı *breaking*'dir. Şarkıdaki ritimsel 'ara'yı kullanmak anlamına gelir (Stretch 2014). Schloss ise kitabında *breaking*'in adının hayatın stres ve sıkıntılardan uzaklaşıldığı bir 'ara' anlamına gelebileceğinden bahseder (2009: 19).

DJ'lerin partilerde çaldıkları *breakbeat*⁸'ler zaman içinde hip-hop müzik türünün oluşmasına zemin hazırlar. Schloss'un deyimiyile "Hip-hop müziği ve *breaking* ikiz kardeş olarak doğar. Anneleri de müzikteki *break*'tir," (2009:19).

Günümüzde dünyanın çeşitli yerlerinde dersler ve workshoplar veren *oldschool* (*eski toprak*) Hiphop dansçıları da hip hop'un sosyal bir dans olduğunu ve başlangıçta başkalarıyla beraber yapılarak bir parti ortamında oluştuğunu vurguluyorlar (Stretch 2012). Hiç aklımdan çıkmıyor, Duygu Etikan'ın bu senenin başında düzenlemiş olduğu Street Dance Karnavalı'na Hiphop'ın kurucularından biri olan Brian Green jüri üyesi olarak katılmıştı. Ona, "Kendime özgü dans tarzımı bulabilmek için ne yapmam gerekiyor? Yalnız başıma bir odaya çekilip kimseye bakmadan bedenimle

⁶ Orijinal şarkı sözlerinde "Peace, Unity, Love and Having Fun" olarak geçer.

⁷ Popüler kültürde bilinen adıyla: *breakdance*.

⁸ Breaking'in yapılabildiği perküsyon içerikli ritimler.

deneyler mi yapmalıyım?” diye sormuştum. Bana garip bir şekilde bakıp, “Elbette hayır, bu seni delirtir! Aksine dışarı çıkıp başkalarıyla dans etmelisin. Arkadaşlarınla, tanıdığın tanımadığın insanlarla, hatta önüne gelenle dans etmen gerekir,” diye cevap vermişti. Bu canlı örnekten de kolayca anlaşılacağı gibi, hip hop insanların bir araya gelerek beraber oluşturdukları kolektif bir danstır.

Breaking/Bboying ve hip hop gibi sosyal ortamlarda doğup gelişen başka dans türleri de vardır. Bu dans türleri her ne kadar farklı müzik türlerinden ortaya çıkıp farklı tarihçelere sahip olsalar da birbirleriyle sıkı bir iletişim halinde olmuş ve birbirlerini etkilemişlerdir. Araştırma kapsamım içinde olmadığı için hip hop dansının zaman içindeki değişimine ve diğer dans türleri arasındaki bağlantısına değinmeyeceğim. Fakat konu hakkında bir fikir sahibi olunmasının Hiphop kültürü ve *Circle* atmosferinin anlaşılmasına yardımcı olacağını düşünüyorum. Sosyal sokak dansları başlığı altında toplanabilecek bu dans türleri ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olmak için Buddha Stretch’in röportajını izlemenizi tavsiye ederim (TheLDmagazine 2012).

Hip hop’ı, filizlenmeye başladığı dönemdeki doğal ortamında incelediğimiz zaman, birbirinden farklı üç ana dans biçiminin öne çıktığını görebiliriz. Birincisi, herkesin kendi kendine veya birisiyle dans ettiği dağınık *Parti* biçimi... İkincisi, dansçıların ikiye ayrılıp ortalarında bir yol oluşturdukları ve en baştaki iki dansçının dans ederek aralarından geçip sıranın sonuna yerleştikleri *Soultrain* biçimi. Son olarak da ortada bir kişinin dans ettiği ve etrafındakilerin ona yer açmak için biraz geride durup daire şeklini aldıkları *Circle*.

Gözlemlediğim kadarıyla *Parti* biçimi sırasında *Circle*'lar doğal olarak ortaya çıkabiliyor. Herkes kendi çapında dans ederken dikkatler bir sebepten ötürü belirli bir kişiye çevriliyor ve kısa sürede izleyenler o kişinin etrafında bir daire oluşturuyor. Ortada kalan kişi marifetlerini sergiledikten sonra kenara çekiliyor ve bir başkası onun yerini alıyor. Kurulmuş olan bu *Circle* bir süre sonra dağılıp tekrar *Parti* biçimine geri dönebiliyor.

Circle, sosyal sokak dansları arasında ilk olarak *breaking*'de görülmüştür. Dans edilen mekanda birisi *breaking* yapmaya başladığı zaman diğer insanlar ona çarpmamak, ona alan tanımak veya onu izlemek amacıyla bir adım uzaklaşınca ortaya *Circle* çıkmıştır (Tohma 2016). *Breaking*'de yapılan *Circle*'a *Cypher* denir. *Cypher*, zaman içerisinde diğer sosyal sokak dans türlerine de yayıldı. *Circle* ve *Cypher* kelimeleri günümüzde genellikle aynı anlamda kullanılıyor.

1.2 Circle ve Cypher Arasındaki Temel Fark

Hip hop ile *breaking* dans türünde yapılan bu dairesel biçimlerin, şekilsel olarak aynı olsalar da aralarında bir fark olduğunu düşünüyorum.

Cypher terimi Hiphop kültürüne “Five Percenters” olarak da bilinen NGE (*Nation Of Gods and Earth*) mezhebinin uygulamalarından gelmiştir. 1960 yılında İslami kökenli başka bir topluluktan ayrılan bu mezhep, öğretilerini yaymak için yaptıkları sohbetleri bir daire şeklinde yapıyor ve bu dairesel biçime *Cypher* diyorlardı. Bu anlamla Hiphop kültürüne giren *Cypher* terimi, dairesel olarak yapılan paylaşımları (özellikle *breaking* ve *rap*) kapsayan bir oluşum olarak kullanıldı (Schloss 2009: 98-

9). Araştırmamda *Cypher* yerine daha genel bir kavram olan *Circle*'ı kullanmayı seçtim. Bunun nedeni *Cypher* teriminin araştırma kapsamı dışında bıraktığım *breaking* ile neredeyse özdeşleşmiş olmasıdır.

Breaking Cypher'ını araştırma kapsamı dışında bırakmanın uygun olacağına karar verdim. Bunun temel nedeni *breaking*'de doğaçlama unsurunun yıllar içinde gittikçe azalmış olmasıdır. Başlarda doğaçlamanın yoğun olduğu *breaking*'e jimnastik hareketlerinin dahil edilmesi ve bunlara ağırlık verilmesi doğaçlamayı büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır.

Cypher'larda ortaya geçen *bboy* ve *bgirl*'ler (*breaking* yapan erkek ve kadınlara verilen isim) daha önce antrenmanlarda yaptıkları belirli hareket dizilerini uygular. Set denilen bu hareket dizilerinin başına ve sonuna doğaçlama kısımlar eklenebilir. Ancak performansın temel hareketleri önceden oluşturulmuş ve çalışılmıştır. Çünkü yapılan hareketler zordur. Güç ve denge üzerine kurulu olan bu setlerin çokça çalışılması gerekir. Oysa ki diğer sosyal sokak dans türleri (hip hop, house, popping ve locking...) belli temel adımlara sahip olsalar da onları birbirine bağlama kolaylığı açısından doğaçlamaya daha müsaittir. Tamamen doğaçlama hareketler yapan *bboy* ve *bgirl*'ler de vardır. Fakat çeşitli *bboy*'larla yaptığım konuşmalar sonucunda bu doğaçlama yapanların sayısının çok az olduğu ve onların da sadece yakın arkadaşlarıyla yaptıkları *cypher*'larda set kullanmadıkları kanısına vardım.⁹

---

⁹ Belki de ileride doğaçlamanın da fazlasıyla yer aldığı *breaking Cypher*'ları yapılabilir. Fakat araştırmamı yaptığım şu sıralarda bildiğim kadarıyla henüz böyle bir şey yok.

Günümüzde *Breaking* yapanların doğaçlamaya çok açık olmaması başlı başına bir araştırma konusu olabilir. Hip hop *Circle*'ı ile *Breaking Cypher*'ın arasındaki farkların ve bunların nedenlerinin incelenmesinden ilginç sonuçlar elde edileceğini düşünüyorum.

2. Circle Bileşenleri

Circle'ı araştırmayı ve anlamayı kolaylaştırmak için onu bileşenlerine ayırarak incelemeyi tercih ettim. Birbiri ile bağlantılı olan üç değişik bileşen saptadım. Dairenin içine adım atan ve merkezde dans eden '*doğaçlayan*'; daire şeklini oluşturan '*katılımcılar*' ve oluşan enerjinin içeride kalmasına yardımcı olan '*daire*'nin kendisi.

2.1. Doğaçlayan

Doğaçlayan kişi, hangi nedenle olursa olsun, dairenin içine adımını attığı andan itibaren kendisini görünür kılar. İzlendiğinin ve değerlendirildiğinin bilincindedir. İzlenildiği o anda her ne yaparsa yapsın anında geri dönüş alır. Kendisini izlenmeye, görülmeye açtığı an, ardından gelecek eleştirilere de açmıştır.

Doğaçlayanın amacı kendisine özgü bir anlatım tarzı ile bedenini hareket ettirmektir. Ancak aynı anda müzikle uyumlu olması da beklenir. Doğaçlama dans etmek her ne kadar "içinden geldiği gibi dans et," anlamına gelse de kendi içinde belirli bir estetik

denklemi vardır. Hip hop dans türünde yapılan doğaçlama yarışmaları (*Freestyle battle*'ları) bu denklemlere göre değerlendirilir. Temel olarak şunlara dikkat edilir¹⁰:

- Bedenin çeşitli bölümlerinin kullanımı, beden kontrolü ve farkındalığı,
- Bedenin yere olan uzaklığının değişmesi ve yer hareketleri,
- Enerjinin müziğe uygun olarak artması veya azalması,
- Alan kullanımı,
- Müziğin farklı katmanlarında gezinilmesi ve ona uyumlu olunması.

Bir dansçının doğaçlamasının 'iyi' olarak nitelendirilebilmesi için yukarıda yazılanlara dikkat etmesi ve kendi tarzını gösterebilmesi gerekir.

Hiphop kültürünün, insanların farklılıklarını kabul ederek onları kucaklayan, hatta yücelten bir yapısı vardır. Yaptığı şeylere kendi imzasını atabilen insanlar takdir edilir. Dansçıların teknik seviyeleri kadar, müziği hissetmeleri ve orijinal olmaları da önemlidir. Böyle bir anlayış içerisindeyken dansçılar kendi tarzları, istekleri ve becerilerini keşfetmeye teşvik edilirler. Bunun doğal bir sonucu olarak da hareketleri diğer insanlardan farklılaşmaya başlar. Rap¹¹ dünyasının ileri gelen isimlerinden olan 50 Cent, bir röportajında, insanın kendisi olmaya karar verdiği an başka birisinin ortaya koyamayacağı bir şey sunduğunu söylüyor. O sırada orada olan Snoop Dogg'un dediği gibi, "Senin dışında kim sen olabilir ki?" (Westfesttv, 2014: 3:43-3:53).

---

¹⁰ Doğaçlama Hip hop dansı hakkında fazla bilgi ve deneyimi olmayanlar için hazırladığım bu maddeler dünyaca ünlü Hiphop dansçıları Mufasa ve Niako'nun verdikleri doğaçlama workshoplarında (2016 Hiphop4life festivali – Mufasa, 2012 İstanbul Steet Dance Karnavalı – Niako) anlattıkları ve yaptırarak öğrettikleri temel alınarak oluşturulmuştur. Bunlar mutlak kurallar değildir, ve kişiden kişiye değişebilen yargılardır. Amacım kesinlikle iyi doğaçlama dansın tanımını yapmak değildir, yalnızca dans dünyasına uzak insanların hayalinde belli bir fikir oluşturabilmektir.

¹¹ Rhythm and Poetry anlamına gelen Rap, Hiphop kültürünün MCing (sözlü anlatım) elementinin uzantısı olarak açıklanabilir.

Dünyaca ünlü *bboy* Poe One' a göre, bir dansçının önüne perde çekip sadece gölgesine baktığımızda, hareket ediş tarzından kim olduğunu anlayabiliyorsak, o dansçı orijinaldir ve kendi tarzını oluşturabilmiştir. “Kendi parmak izini bulmak çok önemlidir” diyen Poe One, orijinalliğın insanın kendini bulduğu zaman eriştiği bir nokta olduğunu söyler (Art of Breaking 2012: 5:30-6:25).

2.2. Katılımcılar

Daire şeklini oluşturan insanlara ‘seyirci/izleyici’ demek yerine ‘katılımcı’ demeyi tercih ettim. Çünkü onlar izler halde olmaktan öte, bir eylem içindedir. Katılımcının bedeni hareketsiz değildir. Müziğın ritmiyle raks edebilir, eğilerek veya çömelerek yere yaklaşabilir, çemberde gezinerek yer değiştirebilir.

Katılımcı doğaçlayan kişiyi izlerken bakacağı yeri ve yönü kendi belirler. Gözlerinin önünde oluşan bir anlatının istediği bölümlerine (dilerse de bütününe) bakmakta özgürdür. Bir yandan da doğaçlayan ile sürekli bir iletişim halindedir. Beğendiği bir şey gördüğü zaman bunu çeşitli ses veya jestlerle ifade eder. Alkışlar, bağırır, parmak şaklatır, parmağıyla işaret ederek çeşitli geri dönüşlerde bulunur. Bu şekilde hem doğaçlayan kişiye yaptığı şeyi gördüğünü ve beğendiğini bildirir hem de diğer katılımcıların dikkatini belirli noktalara çeker. Yani *Circle* yapılırken hem doğaçlayan ile katılımcı arasında hem de katılımcı ile diğer katılımcılar arasında bir iletişim vardır.

Ben de katıldığım birçok *Circle*'da kendimi hem doğaçlayanı hem de diğer katılımcıları izlerken buluyordum. Diğer katılımcıların neye baktığını takip ederek, yalnız başıma izlerken kaçırabileceğim detayları yakaladığımı fark etmiştim.

2.3. Daire Şekli

Circle kelimesi Türkçeye 'çember, daire, halka' olarak çevrilebilir¹². Fakat bu araştırmada ritüel olarak ele alındığı zaman, ortadaki alan da oluşan şekle dahil olduğu için onu bir 'daire' olarak ele almayı uygun gördüm.

Yapılan *Circle* boyunca dairesel biçimin bozulmamasına özen gösterilir. Bir katılımcı daireden çıkarsa, oluşan boşluk hemen diğerleri tarafından kapatılır. Geri geldiği zaman sağa sola kayılarak katılımcılar arasındaki mesafe eşitlenir. Bir ya da birkaç katılımcı diğerlerinden daire şeklini bozacak derecede uzakta duruyorsa yakına gelmeleri istenir.

Oluşturulan dairede katılımcıların belirli yerleri yoktur. Ortaya geçen katılımcının yeri, diğerleri tarafından doldurulur. Doğaçlayan dansını bitirince, o sırada nereye yakınsa orada kendine bir yer bulur. Yani daire bir bütün olarak ele alındığında sabit kalsa da kendi içinde sürekli bir değişim içindedir ve hareketlidir.

Gerek kendi deneyimlerimden gerekse diğer dansçılardan edindiğim bilgilere dayanarak, tek başına yapılan antrenmanlarla başkalarıyla birlikte yapılanlar arasında fark olduğunu söyleyebilirim. Birlikte yapılan antrenmanlarda ortaya daha farklı bir

---

¹² Çeviri <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce> sitesinden yapılmıştır.

enerji¹³ çıkıyordu. Özellikle kimi seanslarda değişik bir enerji artışı gözlemleniyordu. Bu da bende birlikte dans etmenin farklı bir etkisi olduğu izlenimini uyandırmıştı. Ama grup olarak buluşup dans ettiğimiz her zaman bu enerji açığa çıkmıyordu. Demek ki ‘birlikte olmak’ her ne kadar o enerjiyi ortaya çıkarmanın bir basamağı olsa da yeterli değildi. Onun ortaya çıkmasını sağlayan başka bir unsur daha olmalıydı. İzlediğim birkaç *battle*’da da benzer bir enerjinin açığa çıktığını hissedip gözledim. O özel enerji artışı yalnızca *Circle* yaptığımız antrenmanlarda ve seyircilerin daire şeklinde oturarak izlediğı *battle*’larda gerçekleşiyordu. Bu durumda insanların daire şeklinde yerleşmesinin enerji artışına olanak sağlıyor olabileceğini düşündüm.

Enerji artışının olduğunu söylediğim *battle*’ların hepsi, seyirci ve jürilerin dansçıların etrafında bir daire oluşturduğu ve dansçıların dairenin merkezinde olduğu durumlardı. Klasik sahne düzenini koruyan yarışmalarda, yani jüri ve seyircilerle dansçıların karşılıklı olduğu durumlarda buna benzer bir etkinin (enerji artışının) oluştuğuna hiç tanık olmadım. Nitekim, bunun farkında olduklarını düşündüğüm yarışma ve festival düzenleyicileri de, mekanların özellikle daire formatına uygun olarak düzenlenmesine özen gösteriyorlar.

Örneğin bu sene altıncısı gerçekleşen İstanbul Street Dans Karnavalı, *battle*’ları her sene iki aşamaya bölüp onları farklı alanlarda gerçekleştiriyor. Ön elemeler büyük bir dans salonunda veya (bu yıl olduğu gibi) büyük bir sahnede yapılıyor. Dansçılar arasında rekabetin daha fazla hissedildiğı ön elemelerde daire formasyonu çok fazla

---

¹³ Enerji kelimesi burada bilimsel anlamıyla kullanılmamıştır. Ortaya çıkan toplu hissiyatı ve atmosferi tasvir edebilen en iyi kelimenin bu olduğunu düşündüm. ‘Enerji artışı’ olarak tasvir etmeye çalıştığım o özel duygu, dışarıdan bakıldığı takdirde ortamdaki insanların motivasyonunun, hareketliliğinin, sevinç ve heyecanının artışı olarak algılanabilir.

önemsenmiyor. Bence bunun nedeni, dansçılarının o sırada elemeyi geçme endişesi içinde olmaları ve diğerlerinden daha iyi olma arzusu içinde bulunmaları olabilir. Böyle bir hissiyat içindeyken, herkesi eşit kabul eden, destekleyen ve saygı duygusu yaratan *Circle* şeklini almak insanda hem zihinsel hem de duygusal çelişki yaratabilir. Fakat ön elemeler bitip kimin bir sonraki aşamaya geçtiği belirlendikten sonra olayın dinamiği biraz değişiyor. *Battle*'a kalamamış olan diğer dansçılar organizasyonun ikinci aşamasında (çeyrek finaller, yarı finaller ve finaller) performansları izlemeye, yarışan arkadaşlarını desteklemeye ve verilen aralarda dans etmeye odaklanıyorlar.

Karnavalın kurucusu ve düzenleyicisi olan Duygu Etikan, her sene festivalin ikinci aşaması için bir gece kulübü ile anlaşiyor ve jürinin karşısına ortası boş kalacak gibi “U” şeklinde oturma alanları kuruyor. Organizasyonun bir gece kulübünde yapılması, yarışmalara ara verildiği ve müziğin devam ettiği dakikalarda insanların doğal olarak birbirleriyle dans etmeye başlamasına neden oluyor. Böylece hip hop kökenlerine iniliyor ve insanlar birbirleriyle parti havasında dans edebiliyorlar. Bu dans türüne ve kültüre yabancı insanlar da “U” şeklinde kurulmuş yerlere oturarak farkında olmadan jürilerle beraber bir çeşit *Circle*¹⁴ oluşturuyorlar. Duygu Etikan'ın dansçı geçmişini ve Hiphop kültürüyle olan yakın ilişkisini göz önüne alacak olursak uygun bir *battle* ortamı hazırlarken her sene bu düzeni bilinçli bir şekilde kurduğunu düşünmek yersiz olmaz.

---

¹⁴Burada “bir çeşit Circle” derken iç dinamikten bağımsız olarak tamamen şekilsel bir benzetme yaptığımı belirtmek isterim. Buradaki Circle tezimde araştırdığım ritüelden farklı olmak üzere, katılımcıların performans boyunca seyirci pozisyonunda kalacakları ve olanları oturarak izledikleri bir Circle'dır. *Battle*'lardaki ana olay iki kişinin karşılıklı sırayla doğaçlama yapması ve aralarından birinin jüriler tarafından daha iyi seçilerek diğerinin elenmesi şeklinde ilerler.

Bu sene ilk defa katıldığım, İzmir Ege Üniversitesi'nde beşincisi düzenlenen Hiphop 4 Life etkinliğinde *battle*'lar açık havada, amfi tiyatro benzeri bir alanda yapıldı. Hem ön elemeler hem de *battle*'lar sahne düzeninde gerçekleşti. Sahnenin arka kısmında jüri, ortasında dans edenler, karşısında da izleyiciler bulunuyordu. Fakat kimlerin yarışmaya devam edip kimlerin devam etmeyeceği belli olduktan sonra *battle*'lara katılmaya hak kazanamayan dansçılar, sahneye çıkıp yere oturdular. Sahnenin gerisinde oturan jüriler ve seyirciler arasındaki boşluğu doldurarak bir çember oluşturmuş oldular. Bu da bana dansçıların, alan müsait olmadığı zamanda bile bu şekilde yerleşmeyi tercih ettiğini gösterdi.

Imani Kai Johnson makalesinde 2007 yılında katılmış olduğu bir etkinlikte buna benzer bir olaya denk geldiğini anlatır. Yapılan *battle*'da toplam yirmi kişiden oluşan iki *breaking* grubu (*Mighty Zulu Kings* ve *Gamblerz Crew*) finale kalmış. Sahne üzerinde yapılan *battle*'da, dansçılar jüri ve seyirciler arasında bir yay oluşturarak *Circle* formasyonu oluşturmuş. Kendisinin deyiimiyle sahnedekiler, izleyicilerin daireyi tamamlıyor olduğu bir şekilde pozisyon alarak geçici bir *cypher* yaratmış (Johnson 2011: 175).

Sonuç olarak yapılan *Circle*'da dairesel biçimin varlığı ve devamlılığı önemlidir. Bu nedenle daire biçimini, yapılan eylemden bağımsız bir düzen olarak da incelemenin yararlı olacağını düşünüyorum.

Daire, devamlılığı ve bütünlüğü sembolize eder. Ayrım yapmadan herkesi kabul eden, insanların eşit olduğu bir ortam oluşturan demokratik denebilecek bir yapıya sahiptir. Bir dairenin parçası olduğumuz zaman, sahip olduğumuz bireysel

farklılıklarımız göz ardı edilmeden bütüne dahil edilmiş oluruz. Daire şeklinde olmanın insana huzur veren, sakinleştirici ve kocaman bir bütünün bir parçası olduğunu hissettiren bir yanı vardır. İnsanlar bir araya geldikleri zaman içgüdüsel olarak bu biçimi oluştururlar. Bu atalarımızın (Homo Erectus) bize bıraktığı psiko-sosyal bir davranış biçimidir. Çünkü ateşin keşfinden beri insanlar onun etrafında daire şeklini almış ve bu formasyonda çeşitli paylaşımlarda bulunmuşlardır (Baldwin ve Linnea 2010).

Şekil olarak incelediğimizde dairenin bir sonu veya başlangıcının olmadığını görürüz. O halde daire bir döngüdür denebilir. Hayatın başka noktalarına baktığımızda da birçok döngüye rastlarız. Örneğin biyoloji dersinde kitaplarda gördüğümüz şemaları hatırlayalım: Bulutlar su damlaları halinde yer yüzüne düşer, toprakta birleşerek çeşitli su birikintileri oluşturur ve buharlaşarak tekrar havaya karışarak yine bulutları oluştururlar. Başka bir örneği ele alırsak bitkiler topraktan besin alarak büyür, belirli bir zaman dilimi sonunda ölür ve toprağa karışarak başka bitkilerin yararlanacağı besin kaynağına dönüşürler. Bu yaşam ve ölüm döngüsü diğer bütün canlılar için de geçerlidir. Hiçbir şey tam anlamıyla yok olmaz, sona ermez ve başka bir oluşumun doğmasına sebep olur. Dünya Güneş'in etrafında dairesel bir hareket izler. Tıpkı Güneş sistemimizdeki diğer bütün gezegenler gibi. Biz hareketsiz kaldığımız zaman bile dairesel bir hareket içinde var oluruz. Biz hareket etmediğimizi zannetsek de Dünya'nın kendi ekseni ve Güneş etrafında yaptığı dairesel hareketlere bağlı yaşarız. Uzay içinde sabit kaldığımız bir an bile yoktur. Kan bedenimizde her an bir döngü halinde akar. Zaman kavramımız bile her ne kadar lineer gözükse de döngüsel değil midir? Her yıl aynı on iki aydan oluşur; her hafta pazartesiyle başlar; her gün güneşin doğuşuyla başlar ve batışıyla biter. Bu

döngüler tabii ki birebir tekrarlanmazlar. Ölen bitki tekrar hayata başlamaz, başka bir bitkiye yaşam kaynağı olan besine dönüşür. Biten gün başlayan günle aynı değildir. Pompalanan her kan aynı değerleri taşımaz. Her şey sürekli yenilenen bir döngü içinde var olur. Bu şekilde düşündüğümüz zaman bu döngülerin içinde devamlı bir hareket olduğuna kanaat getirebiliriz. Enerji olmadan hareketin var olamayacağı düşünülürse, döngülerin daima bir enerji içereceği söylenebilir.

Dolayısıyla sembolik olarak dairenin olduğu her yerde bir enerji temsilinden de bahsedebileceğimizi düşünüyorum. Bu mantık çerçevesi içinde daire ile ilişkilendirebileceğimiz diğer kelime ve kavramlar şunlardır: Sonsuzluk, varlık, enerji, dönüşüm, değişim, hayat, hareket...

Daireye atfedilen diğer özellik ve kavramları bulabilmek için sözlük anlamlarına bakmak yardımcı olacaktır diye düşündüm. İncelediğim üç farklı sözlüğün hepsinde *circle* ve *cypher* anlamlarının birbirine bağlı ve eş değer olduğunu fark ettim. Ritüelin orijinal adının *cypher* olması nedeniyle bu terim üzerine yoğunlaşmaya karar verdim. *Cypher* kelimesinin kökeni Arapça'daki *sıfır* kelimesine dayanıyor. Zaten Hiphop kültürüne bu terimi dahil eden de Müslüman asıllı bir mezheptir. *Cypher* (/ˈsɪfə/ /ˈsuyfuh) ve onunla eş değer anlamlar taşıyan *zero* (/ˈzɪərɒ/ /ˈzearroh) kelimelerinin araştırmama katkısının olacağını düşündüğüm anlam ve açıklamaları şunlardır:¹⁵

- Hiçlik, nicelik veya büyüklük yokluğu anlamına gelen aritmetik sembol (0).
- Etkisi olmayan kişi, önemsiz/değersiz kişi
- Sıfır, şifre, bütünlük, döngü, hiçlik, sonsuzluk
- Ortak bağları olan insanlar topluluğu; birliktelik

---

¹⁵ Anlamlar ve yakın ifade kelime şü kaynaklardan bulunmuştur: Ronnberg ve Martin (2010), Fraim (2003).

- Başladığı yerde biten ve bir tekrar içinde olan seriler
- Birbirine bağlı olan ve bir bütün oluşturan seri

Circle ritüelini yaparken ortaya bir enerji çıkıyor. Bu enerji insanların bir arada durmasından, bir ritmin varlığından ya da dans ediyor olmaktan dolayı oluşuyor olabilir. Peki ya dairesel biçimde duruyor olmak, şeklin taşıdığı diğer anlamları da hissetmemize neden oluyorsa? *Circle* deneyimlerime dayanarak söyleyebilirim ki, bu ritüelde insan kendine odaklanıp kendini keşfedebildiği kadar, kendini sıfırlayıp bütünün bir parçası gibi de hissedebiliyor. Yani ‘sıfır, birliktelik, büyüklük ve bütün’ kelimeleri katılımcılar ve doğaçlayan tarafından hissedilebiliyor. Bu hislerin oluşmasında ve enerjinin ortaya çıkmasında, insanların daire şeklinde yerleşmesinin bir etkisi olduğunu düşünüyorum.

3. Circle Enerjisi ve Tek Beden Olma Hali

Gözlemlerime göre *Circle* sırasında ortaya çıkan enerji, dansçıların performanslarına bağlı olarak artıyor veya azalıyor. Genellikle doğaçlayanın müziğe çok iyi uyum sağladığı anlarda bu enerji artıyor, zirveye çıktığında ise doğaçlayan ve katılımcılar arasında farklı bir etkileşim gerçekleşiyor.

Her zaman gerçekleşmeyen bu enerji artışının zirveye ulaştığı noktada, katılımcılar ve doğaçlayan adeta müziğin aynı katmanında buluşuyor ve senkron bir şekilde katmanlar arasında dolaşabiliyorlar. Bir izleyicinin dışarıdan baktığı zaman gördüğü şey şu oluyor: Çemberi oluşturan insanlar yavaş yavaş ortada dans eden kişinin takip ettiği ritmi yakalıyor ve aniden hep beraber, önceden anlaşmış gibi aynı anda ritim değiştirip benzer hareketler yapıyorlar. Sanki tek bir bedenın uzuvları gibi ya da uyum içinde çalışan bir bütünün parçalarıymış gibi görünüyorlar.

Enerjinin yükselmesiyle oluşan bu özel anlar çok uzun sürmüyor ve kısa bir süre sonra dairesel biçimde bir bozulma yaşanıyor. Katılımcılar bir nedenle ortaya girdikleri için *Circle* bozulmuş oluyor. Bir süre sonra dairesel biçime geri döndüğünde, yeni bir *Circle* başlamış gibi oluyor.

Bütün dansçuların aynı ritimle salınmaları ve birbirlerinin hareketlerini önceden biliyormuşçasına hareket etmeleri, aralarında bir çeşit bağ kurulmuş olabileceğini düşündürüyor.

3.1. Doğaçlama, Beden ve Bilinçaltı

“Dans dünyasında yirminci yüzyılın başlamasıyla beraber özgür biçim (*open form*) kavramı öne çıkar. Kurulmuş belli yapıları tekrarlamayı reddeden özgür biçim kavramı, ortaya çıkan sonuçtan çok süreci önemli kılar. Böylece performansçının kendini süregelen bir akış halinde yenilemesi gerekir” (Carter 2000).

Süreç odaklı bu bakış açısıyla beraber doğaçlama çalışmalarının çeşitli sanat ve terapi alanlarında arttığı görülür. Dans alanında yapılan doğaçlama çalışmaları sezgisel hareket etmeye dayanır ve çoğunlukla yaratıcılığı tetikler (Carter 2000).

Yaratıcılık odaklı doğaçlama dans çalışmaları insanların kendilerini sözellik dışındaki yollarla da ifade etme ihtiyaçlarını karşılar. Bu doğaçlama çalışmalarında hareket aracılığıyla adeta kişilerarası bir zeka devreye girer. Toplu halde yapılan doğaçlama dans çalışmaları sözlü olmayan (*non-verbal*) bir iletişim modeli kullanır; sözel becerileri yüksek olmayan insanlar arasında daha derin bir bağ kurulmasını sağlayabilir (Brehm v.d. 1997).

Hiphop doğaçlama çalışmalarının yaratıcılık odaklı olduğunu söyleyebiliriz. O halde doğaçlama olarak yapılan *Circle* ritüelinin; katılımcıların duygu ve düşüncelerini birleştirebilen, bireylerin kendilerini grup içinde ifade edebilmelerini ve daha

yakından tanımlarını sağlayan, son olarak da insanların yaratıcılıklarını ortaya çıkaran uygulamalar olduğunu söyleyebiliriz.

Tamborinino'nun görüşüne göre bedenimizin kendine ait bir zekası vardır¹⁶. Bedenin düşünme biçimi insanlar tarafından bir his olarak algılanır ya da içgüdü (*gut*) olarak yorumlanır. Dış etkiler (yaşanan olaylar, etraftaki insanlar) bir çeşit bilgi olarak insan bedeninde depolanır (Blackman 2008). Yani bedenimizde, bilince çıkmayan çeşitli anılar bulunabilir. Bu varsayıma göre bilinaltımıza atılan ve unutulmuş yaşanmışlıkların bedenimizde varlıklarını sürdürmeye devam ettiğini kabul edebiliriz.

Jung'a göre anıların ve bilgilerin bilinçaltına itilmesi gibi, bilinçaltından bilince de içerikler gelebilir. Bu sırada yalnızca bastırılan şeyler geri kazanılmaz, aynı zamanda daha önce bilinç seviyesinde algılanmamış yeni düşünceler ve yaratıcı fikirler de ortaya çıkar (Jung 1953: 22). Jung, bu yaratıcı fikir ve yeni düşüncelerin bilinçaltının karanlıklarında büyüdüğünü söyler (1953: 22). Jung'un bu teorisi bana *Circle* sırasında gerçekleşen yaratıcılık anlarını anımsatıyor. Acaba bir şekilde doğaçlama dans ederken bilinçaltıyla bir bağ kurulabiliyor ve oradan bir şeyler su yüzüne çıkıyor olabilir mi? Böylelikle, Jung'un sözünü ettiği o yeni düşüncelerin ve yaratıcı fikirlerin bilinçte belirmesi mümkün olabilir mi? Bilinaltımızda bulunan içerikleri, bedenimiz bir dizi doğaçlama hareket aracılığıyla bilinç seviyesine taşıyor olabilir mi? Neden olmasın?

---

¹⁶ Bu bedensel zeka, kaynağın orijinal dilinde "*Intelligent bodily thinking*" olarak geçer.

Doğaçlama dans çalışmaları sırasında günlük normal yaşamda söz konusu olan bedene yabancılaşma hali ortadan kalkar. Diğer zamanlara kıyasla bedensel duyular artar, algı keskinleşir. Bunun sonucunda zaman zaman Blackman'ın bahsettiği bedensel bilgilere ulaşmamız, unuttuğumuz anılarla ya da hiç algılamadan bilinçaltına attığımız duyumlarla karşılaşmamız olağandır. *Circle* yaparken bilinçaltımızda birikenler su yüzüne çıkabilir.

Jung'un öğrencilerinden olan Marie- Louise von Franz'a göre bilinçaltına ulaşmanın yolu beynimizde sürekli devam eden düşünce trenini durdurmaktır. Bilinç (*consciousness*) bu şekilde boşaltıldıktan sonra bilinçaltındaki duygular ve fanteziler su yüzüne çıkar. Franz, bilinçaltıyla yapılan yüzleşmelerin insan için sarsıcı ve travmatik olabileceğini söyler ve terapi yöntemi olarak aktif hayal gücü (*active imagination*) tekniğini önerir (Franz 2016).

Bilinçaltıyla yapılan ve sarsıcı olabilecek bu türden yüzleşmelerin, önceki paragraflarda açıkladığım nedenlerden ötürü, doğaçlama dans sırasında gerçekleşebildiğini düşünüyorum. Yaptığımız *Circle*'lar sırasında birinci gruba dahil olan iki dansçının ortada dans ederken aşırı duygusal anlar yaşadığına tanık oldum. Biri doğaçlamanın ortasında gözyaşlarına boğulup dans etmeye devam etti, diğeri de gözleri dolunca ortadan çıkarak bir süre *Circle*'dan uzaklaşıp sakinleşmeye çalıştı. Sonradan edindiğim bilgilere göre her iki dansçı da o sırada özel hayatında farklı sorunlarla boğuşuyordu. Sanırım *Circle*'ın ortasında doğaçlama yaparken bastırmaya çalıştıkları duygular açığa çıkmıştı. Aynı deneyimi yaşayan dansçıların tepkileri tamamen farklı olmuştu. Seans sonunda dans etmeye devam eden çok rahatladığını belirtmiş, diğeri de kendine gelebilmek için *Circle* sırasında bir süre dans etmeyi

bırakması gerektiğini söylemişti. Bu olayları göz önüne alırsak *Circle* ritüelinin belirli şartlar altında, doğaçlayanın bazı durumlarda travmalarıyla yüzleşmesine olanak verdiğini söyleyebiliriz.

3.2. Tek Beden Olma Hali

Circle ritüelinin şimdiye kadar anlattığım bütün olası özelliklerini (doğaçlama olması sayesinde bilinçaltıyla olan ilişkisi, kassal bağlanma [muscular bonding]¹⁷ denilen fenomeni içermesi ve bir enerji ortaya çıkarması) göz önünde bulundurarak, herkesin bir beden gibi hareket ettiği o özel etkileşim anı hakkında birtakım varsayımlarda bulunabiliriz.

Jung'a göre, "Kolektif bilinçaltı içeriklerine arketip denir," (2002: 4). Arketip kelimesi kişinin bilinci tarafından detaylandırılmayan, dolayısıyla psişik bir deneyim olarak yaşanan kolektif temsillere denir (Jung 2002: 5). Bu tanıma göre daha önce üzerinden geçmiş olduğumuz güçlü anlamlar taşıyan daire sembolünün bir arketip olduğu düşünülebilir. Dansçıların dikkatleri genellikle dans eden kişide ve müzikte oluyor. Daire şeklinde durmak daha çok kendiliğinden gerçekleşiyor. O halde yaşanan o bütünlük hissi, Jung'un bahsettiği psişik bir deneyim olarak yaşadığımız kolektif bir temsil olabilir mi? Bir bütün olarak hareket edebilmek, daire arketipinin temsili sayesinde gerçekleşen psişik bir deneyime mi işaret eder?

Gözlemlerime göre bu 'büyülü an' doğaçlayanın kendini hareketlere teslim ettiği ve katılımcıların çeşitli olumlu tepkiler vererek büyük bir ilgiyle performansı izledikleri zaman gerçekleşiyor. Kanımca, bedensel belleği doğrultusunda hareket ettiğini

---

¹⁷ Kassal bağlanma (*muscular bonding*) insanların bir süre bedenlerini aynı ritimde hareket ettirince yaşadıkları ortak duygusal deneyime verilen addır (Blackman 2008).

düşündüğüm doğaçlayanın bir süre sonra kassal bağlanma fenomeni sayesinde katılımcılarla arasında bir bağ oluşuyor. Bundan sonra da dansçılar sanki o ana kadar orada olduğunu bilmedikleri bir bütünün parçaları haline gelmiş gibi hissediyorlar.

Schloss, *breaking cypher*'lerini incelediği kitabında İngilizcede *cypher*'lardan bahsedilirken her zaman başında "a" yerine "the" artikelinin kullanıldığını belirtir¹⁸. Buradan yola çıkarak yapılan bütün *cypher*'ların birbiri ile bir şekilde soyut olarak bağlı olduğunu söyler (2009: 98). Aslında tek bir *Circle*'ın olduğu ve yapılan bütün *Circle*'ların o ana ritüele bağlı olduğu düşünülebilir. Schloss'un bu görüşüne dayanarak, dansçıların bütünün bir parçası haline geldikleri o psişik deneyim sırasında *Circle*'ların ana kaynağına bağlandıkları öne sürülebilir. Tabii bu kanıtlanması veya araştırılması oldukça zor bir varsayımdır.

Gözlemlerken elde ettiğim bulgulara ilişkin varsayımlardan (bilinçaltına ulaşabilme, bedensel bilgiler, kassal bağlanma) hareketle başka bir fikre kapı açmak isterim. Kişilerin sahip olduğu bilinçaltı gibi, toplulukların sahip olduğu ortak bir bilinçaltı da var (Jung 2002: 42). Buna Kolektif bilinçaltı denir. Kolektif bilinçaltı, kişisel bilinçaltının aksine, bastırılmış veya unutulmuş içeriklerden oluşmaz. Daha önce hiç bilinç seviyesinde algılanmamış kalımsal içeriklerden (arketipler) oluşur. Arketipler psişik dünyada her zaman ve her yerde olan belirli biçimlerdir (Jung 2002: 42).

Dairenin bir arketip sayılabileceğinden bahsetmiştik. O halde *Circle* yaparken daire biçimini aldığımız zaman, belirli şartlar altındayken kolektif bilinçaltına yaklaşmak mümkün olabilir mi? Daire şeklinde durmak, sembolik anlamların temsilini

---

¹⁸ İngilizcede "a" artikeli cins isimler için kullanılır. Oysa "the" artikeli tek olan bir şeyin isminin önünde kullanılır.

oluşturarak arketipin enerjisini bize aktarabilir mi? Bu sırada doğaçlayan kişi kendi bilinçaltı ile yzleşebiliyorsa, acaba toplu halde kolektif bilinçaltına da ulaşılabilir mi? Dansçılar daire arketipinin taşıdığı anlamların etkisiyle bütünün bir parçası olarak aynı şekilde hareket mi ediyorlar? Bu sorulara verilebilecek kesin bir cevap olmasa da son derece önemli olduklarını düşünüyorum.

4. Circle Sırasında Gerçekleşen Olaylar

Kendi deneyimlerim ve sınırlı olsa da yaptığım araştırmalar sayesinde, *Circle* ritüeli sırasında katılımcıların ve doğaçlayanın hem doğrudan hem dolaylı yoldan performanslarını olumlu etkileyen deneyimler yaşadığına tanık oldum. Bu bölümde dansçıların performansını olumlu yönde etkileyen faktörleri detaylı bir şekilde ele alacağım.

4.1. Bakış Açısı Özgürlüğü ve Hareket Biçiminde Farklılaşma

Circle yaparken katılımcılar ve doğaçlayana birbirinden ayıran bir sahne düzeni yoktur. Katılımcılar doğaçlayanın etrafında çember şeklinde durduğu için her biri doğaçlayana farklı açılardan görür. Her katılımcı doğaçlayanla birlikte onun arkasında olan ve hareket eden (dans eden) diğer katılımcıları da görür. Bu nedenle odaklanabilecekleri birçok seçenekleri vardır. Örneğin doğaçlayanın bacak hareketleri ya da kol ve baş hareketlerine odaklanabilecekleri gibi göz hizalarına gelen diğer bir katılımcının omuz hareketlerine de odaklanabilirler. Nereye odaklanmak isterlerse oraya odaklanmakta özgürdürler. *Circle*'ın içinde aynı anda birden fazla 'performans' gerçekleştiği için hiç kimse belli bir anda olan bitenin tümünü göremez. Katılımcılar aynı yere baksalar bile görüş açıları farklı olduğu için

farklı bir performans izlemiş olurlar. Gottschild'e göre bu Afrika kökenli performans biçimlerine özgü demokratik bir yapıdır¹⁹ ve bir kaos ortamıyla karıştırılmaması gerekir (Gottschild 2002: 9).

Özetle, tezimin ikinci bölümünde de kısaca değindiğim gibi, katılımcılar izleyecekleri hareketi ve beden bölümünü seçme özgürlüğüne sahiptirler. Peki bu özgürlük neden bu kadar önemlidir? Çünkü katılımcı, izlemeyi seçtiği görseli bir çeşit bilgi olarak bedeninde ve beyinde depolar (Jola ve Grosbras 2013). Her katılımcının seçtiği görsel bir diğerinden farklı olacağı için, edindikleri bedensel bilgiler de farklıdır. Farklı bilgiler, farklı hareketler ortaya çıkarır. Bu sayede katılımcılar *Circle*'in ortasına geçip doğaçlamaya başladıkları zaman kendilerine özgü bir hareket etme biçimi yaratabilirler. Yani dansçılar *Circle*'in sağladığı bu özgürlük sayesinde diğerlerinden farklılaşabilir ve kendi tarzlarını oluşturabilirler.

4.2. Ayna Nöronlar ve Hareket Dağarcığının Genişlemesi

Bir hareketin birisi tarafından yapılmasını izlemek, beyinde o hareketi temsil eden bölgelerin aktifleşmesine neden olur (D'Ascenzo v.d. 2016). Örneğin birinin kolunu yukarı aşağı oynattığını gördüğümüz zaman, kolumuzla beynimiz arasındaki motor sınırlar uyarılır. Beynimiz, hareketi yapan bizim bedenimizmiş gibi sinyaller gönderir. Bu hareketi yapmayan ama aktifleşen bölgedeki sinirlere, ayna nöronlar denir. Yani bir hareketi gerçekleşirken izlemek, beyinde o hareketin insanın hareket sisteminde oluşturacağı etkilerin temsilini oluşturur. İdeomotor teorisine göre

---

¹⁹ Kaynağın ana dilinde “*democracy of structure*” olarak geçer.

beyinde oluşan bu temsil, insanların izledikleri hareketi daha sonra kendilerinin de yapmasını kolaylaştırır (D'Ascenzo v.d. 2016).

Ayna nöronlar *Circle* sırasında sürekli aktif durumdadır. Doğaçalayanı izleyen katılımcının beyinde gördüğü ve algıladığı hareketlerin bir temsili oluşur. Beyin bu temsili gerekli motor sınırlara iletir. Bu sayede beden kendisine yabancı olan hareket etme biçimlerini dolaylı yoldan deneyimlemiş olur. Katılımcı ne kadar fazla insanı dans ederken izlerse, o kadar fazla bilgi toplar. Şu şekilde düşünebiliriz: Konuşurken kullandığımız kelimeler vardır. Kendimizi ifade ederken bu kelimeleri yan yana getiririz. Ne kadar çok kelime bilirsek, ifade etme kabiliyetimiz de o kadar artar. Bir dansçının da tıpkı kelimeler gibi, kendini ifade edebilmek için kullandığı hareket etme biçimleri vardır. Örneğin bedeninin bir kısmını kullanması, belli bir tarzın temel adımlarını uygulaması veya bir konsept üzerinden hareket oluşturması... Dansçı ne kadar fazla hareket etme biçimine sahip olursa kendini o kadar iyi ifade edebilir.

Araştırma süreci boyunca katıldığım *Circle*'larda söz edilen ayna nöronların etkinliklerinin dışa yansıdığı anlara birçok kez şahit oldum. Katılımcıların doğaçalayanın yaptığı *tutting*²⁰ e benzer hareketleri kenarda denemelerinden tutun, *krump*²¹ yapan doğaçalayanı izlerken aynı agresif duruşu taklit etmelerine kadar birçok örnek verebilirim. Bir katılımcı olarak ben de kendimi sık sık farkında olmadan doğaçalayana benzer hareket yaparken yakaladım. Başka insanlarla etkileşim

---

²⁰ Tutting yaparken bedende dik açılar kurmaya dikkat edilir. Dirsekler ya düz ya da doksan derecedir. Çizgisel biçimlerin dışına çıkılmaz. Hiyerogliflerde görülen pozları andırır.

²¹ *Krump*, ayakların yere vurulduğu, dışarı doğru yumrukların savrulduğu agresif bir dandır. Dövüşür gibi yapılan bu dansta omuzlar sık sık içeri alınır, dizler neredeyse hep kırıktır.

ve iletişim halinde olduğumuz *Circle*, bize alışık olmadığımız ve bize yeni olan hareketleri görüp deneyebileceğimiz bir alan oluşturur. Ayrıca gördüğümüz yeni hareketleri o anda denemesek bile bedensel bilgi olarak alıp daha sonra uygun koşullarda ortaya çıkarabiliriz.

Sadece dans eden kişiyi izleyerek ayna nöronları aktifleştirmek mümkün olduğuna göre hareket dağarcığımızı genişletmek için farklı türde izlemeler de yapılabilir.

Örneğin çeşitli koreografi veya dans videoları izlenerek de benzer sonuçlar alınabilir.

Fakat Corinne Jola ve Marie-Hélène Grosbas yaptıkları araştırmada, bir performansı video olarak izlemektense aynı performansı canlı izlemenin motor sınırları daha fazla uyardığı yargısına varmışlar (2013). O halde pasif bir seyirci olarak belli bir mesafeden performansı izlemekle, hareket eden bir katılımcı olarak performansa dahil olmak arasında da buna benzer bir fark olabilir.

4.3. Sosyal Ortam ve Mekansal Algı

Farklı sosyal ortamlar çoğu zaman davranışlarımızı büyük ölçüde etkiler.

(D'Ascenzo v.d. 2016). Yani bulunduğumuz ortamda başka bir insanla aramızda gerçekleşen etkileşim davranışlarımızı değiştirme gücüne sahiptir. Randal Collins bu düşünceyi bir adım ileri taşıyarak bu etkileşimin sadece davranışları etkilemediğini aynı zamanda da bireyin kendisini oluşturduğunu öne sürer. Collins der ki “birey, geçmişte yaşanmış etkileşimsel durumların bir çökeltisi ve aynı zamanda gelecekte oluşacak her yeni durumun içeriğidir” (2004: 5). Bireyin yalnız kaldığında yaptığı davranışlar bile sosyal etkilerden kaynaklanır ve sosyal etkileşime girme amacıyla yapılır. Çünkü insan akli ve bedeni geçmişte yaşadığı karşılaşmaların ve

karşılaşmaların oluşturduğu durumların edinimleriyle doludur. Birey yalnız kaldığında bu edinimler etkisiyle eyleme geçer. Bu nedenle sosyal ortamdan izole bir harekette bulunmamış olur (Collins 2004: 6).

Eğer Collins'in öne sürdüğü gibi yalnızken de geçmiş etkileşimlerin bizde kalan izlerinden etkileniyorsak, başka birinin fiziksel olarak yanımızda olması nasıl bir fark yaratıyor?

Ortamdaki sosyal düzenleme, insanın eylemlerini etkilemenin ötesinde mekânsal algısını değiştirebiliyor. Yapılan bir deney sonucunda insanların yalnız başlarındayken ve başka bir insanla beraberken sahip oldukları mekan algısının değişiklik gösterdiği ortaya çıkmıştır (D'Ascenzo v.d. 2016). Bir insanın odada sadece bizimle oturması bile mekânsal algımızı değiştirebiliyorsa, doğaçlayan kişi için etrafının insanlarla çevrili olması ne demektir? Yalnız dans etmesiyle Circle yapması arasında bir fark olması kaçınılmazdır. Bulunduğu alanı algılayış biçimi değişecektir. Bunu olumlu olarak görmemin nedeni, insanlar daire biçiminde durdukları için yaptıkları performansları çok yönlü gerçekleştirebileceklerini düşünmemdir.

Jorge Pabon' a göre, "Dairesel biçimin özgürleştirici özelliklerinden biri de budur. Circle'daki belirlenmemiş dans alanı, doğaçlayanın performans yönünün sınırlanmamış olması ve katılımcılar arasındaki potansiyel 'rakip'²² yaratıcılığın

---

²² Rakip sözcüğü makalenin orijinalinde 'opponent' olarak geçer. Paragrafın tamamı ele aldığım da kelimenin rekabet içinde olduğu kişi değil, o anda karşılıklı etkileşimde bulunduğu potansiyel doğaçlayan anlamında kullanıldığını düşünüyorum. Kendi yorumumu katmamak amacıyla yazarın kullanmayı seçtiği kelimeye sadık kalmayı seçtim.

anahtarlarıdır.”. Pabon, sahne düzeninin doğaçlamanın akışını bozduğunu söyler.

Çünkü dansçılar belli bir yönden izlendikleri için performanslarını o yönden en iyi gözükecek şekilde yapmaya çalışır. Bu yön sınırlaması da yaratıcılığı ve hareket özgürlüğünü belli bir derecede engeller (1999).

4.4. Anında Geri Bildirim

Birçok dansçı *Circle*'ı bir antrenman alanı olarak görüyor. Bu ritüel gerçekten de doğaçlama dans pratiği yapmak veya *battle* ortamına alışmak için güzel bir hazırlık aşamasıdır. Bunun nedenlerinden biri doğaçlayanların yakın mesafeden anında geri bildirim alabiliyor olmasıdır. Katılımcılar gördükleri bir şeyi beğendikleri zaman bunu o anda belirtirler. Böylece doğaçlayan kişi kendisine yakışan ve dışarıdan güzel görünen hareketlerin neler olduğuna dair bir fikir edinir.

Katılımcılar beğenilerini ifade ettikleri zaman yapıcı bir eleştiride bulunmuş olurlar. Bu eleştiri elbette *Circle* bitiminde dansçıyla yapılan birebir iletişim sırasında da dile getirilebilir. Fakat doğaçlayanın eylemi sırasında gösterilen tepki kadar etkili olmayabilir. Çünkü eylem sırasında gösterilen tepkinin, doğaçlayanın farkındalığını daha çok etkileyeceğini düşünüyorum.

Katıldığım *Circle*'larda böyle anlarda genellikle doğaçlayanın motivasyonunun yükseldiğini gözlemledim. Yapılan tezahüratlar sonucunda motive olan dansçı o anda yaptığı hareketi daha da derinleştirerek yeni biçimler keşfedebiliyor. Bu keşif yolculuğunda kendi bedeninde güzel gözükken biçimleri dışarıdan bakan kişilere teyit

ettirmiş oluyor. Bu sırada dışarıdan güzel gözüken biçimlerin kendi bedeninde tekabül ettiği hissiyatı algılamış oluyor. O anda yapılan biçimin beğenildiği bilgisi beynimize ve bedenimize yerleşiyor ve daha sonra beğenilme ihtiyacı içine girdiğimiz zaman kullanılmak üzere depolanıyor. *Circle* bu açıdan doğaçlayanın kendisini başkalarının verdiği tepkilere dayanarak değerlendirebildiği bir alan olmuş oluyor. Katılımcıların daha sonra sözel olarak yaptığı eleştiriler ya kişisel ya da objektif, ama her iki durumda da estetik eleştirilerdir. Yani doğaçlayan ya konuştuğu kişinin estetik değerlerine göre eleştirilir ya da temel estetik değerlerin baz alındığı bir açıdan eleştirilir. Bu eleştiriler her ne kadar doğaçlayan için önemli noktalara dokunsa da onun bilinci dışından yapılan gözlemlere dayandığı için kişisel tarzını oluşturmasına olan katkısı kayda değer değildir.

Kişisel deneyimlerime dayanarak diyebilirim ki doğaçlayanın duyduğu ve gördüğü her olumlu tepki onu daha ileriye gitmeye teşvik ediyor ve kendine olan güvenini arttırıyor.

4.5. Kimlik ve Özgüven Oluşturma

Petchauer'a göre Hiphop bir kimlik arayışı sonucu ortaya çıkmıştır. Onun tanımıyla Hiphop, endüstri devriminden nasibini alan Bronx mahallesinde, 1970'li yılların başında siyahi ve Latin kökenli genç insanların bir kimlik oluşturmak ve sosyal statü elde etmek için yarattığı bir kültürdür (2009: 946). Yani Hiphop kültürü bir kimlik arayışı sonucu ortaya çıkmıştır.

Çocukluk dönemimiz boyunca çevremizdeki insanlar bize belli davranışlarda bulunurlar. Çeşitli kültürel, dini veya etnik aktivitelere katılırız. Bunlar olurken kişisel özelliklerimiz hakkında bir fikir edinir, çevremizdekilerin beklentilerini karşılamak için ne yapmamız gerektiğini sorgularız. Kendimizin olduğu ‘şey’ hakkındaki inançlarımızın tümüne sosyal biliş (*Social Cognition*) alanında kimlik konsepti (*self-concept*) denir (Fiske and Taylor 2013: 119-120).

Postmodern zamanlarda kimliklerin erozyona uğrayıp aynı zamanda da yeniden yapılanmaya uğradığını görürüz. Kimlik, postmodern dünyada performatif bir hal almıştır: yüzeysel, oyuncu, çoğul benlikler (*self*) ve arzular içeren... (Elliot, Gay 2009: xi).

Hiphop *Circle*'inin insanın kendi özelliklerini keşfetmesine ve kendi tanımını yapmasına imkan veren bir yapısı vardır. Bu nedenle Elliot Gay'in tanımıyla “kimliklerin erozyona uğradığı bu postmodern zaman”a ve gençlerin kendi kimliklerini tanımlama aşamasında oldukları ergenlik dönemine yardımcı olabilecek bir ritüel olduğunu düşünüyorum.

5. Araştırma Sonuçları

Bu bölümde *Circle* ritüeli uygulaması yaptığım iki grupla geçen süreci kısaca açıklayarak gözlemlerimi yazacak ve aldığım geri dönüşleri paylaşacağım. Daha sonra da anket sorularına aldığım cevapların bazılarını, ikinci gruptaki gözlemlerimle birleştirerek *Circle*'ın yapısı hakkında birkaç fikir belirteceğim.

5.1. Circle'a Yabancı İkinci Grup

5.1.1. Gözlemler

Bir aylık bu süreçte daha önce hiç *Circle* yapmamış olan birinci grupla dört adet seans yaptık.

İlk seansta kısaca *Circle*'ın nasıl bir şey olduğunu açıkladım ve insanları bir daire biçimine yerleştirerek müziği açtım. Kamera ile videoya çektiğim bu seans çok verimli olmadı. Dansçılar daha sonra kayıt altına alındıkları için tedirgin olduklarını ve kullanılan müziklerin onları çok cezbetmediğini belirttiler. Yedi kişiden oluşan grupta iki kişi hiç ortaya çıkmadı. Doğaçlayan kişi keyifle izlense de genelde tedirgin bakışlar havada uçuşuyordu. Katılımcıların isteğiyle kaydedilen videoyu sildim ve bundan sonraki seanslarda kamera kullanmamaya karar verdim. Ortaya ilk çıkan

dansçuların daha önceden sahne deneyimi vardı. Dolayısıyla izlenmekten çekinmiyorlardı. Diğerleri biraz daha arkadaşça teşvik ve ittirmelerle ortaya geçti, fakat gergin oldukları belli oluyordu. Onlar zaten birkaç kere doğaçlama yaptıktan sonra katılımcı olarak kalmayı tercih ettiler. Sahne deneyimi olan dansçular her ortaya çıktıklarında farklı bir şeyler denediler. Çeşitli karakterler oluşturup onları canlandırdılar. Örneğin dansçulardan bale ve caz dans geçmişi olan biri ortaya geçip Flamenko tarzı hareketler yapıp hayali bıyığı ile oynadı. Daha sonra bir önceki doğaçlayanın seksi dansını gördükten sonra ona asılan İspanyol bir 'Pedro' olmak istediğini söyledi. Dolayısıyla dansçular birbirinden etkilenmiş, birbirlerindeki yaratıcılığı tetiklemişlerdi.

Yaptığım diğer seanslarda diğer katılımcuların müzik listelerinden şarkılar kullanıldı. Ayrıca daire şekline girip başlamak yerine dağınık şekilde bireysel olarak bir süre dans edildi ve *Circle*'ın kendiliğinden oluşmasına özen gösterildi. Böylece ikinci seans dansçular açısından daha rahat ve keyifli geçti. Fakat doğaçlama ve dans performansı açısından bir gelişme elde edilemedi.

Üçüncü ve dördüncü seansa gruptan iki kişi gelemedi. Beş kişi kalan grup, daha önce birlikte çalışmış insanlardan oluşuyordu. Yapılan *Circle* anında değişim göstererek daha canlı ve daha deneysel bir hal aldı. Katılımcılar sıra bekler gibi durmak yerine müziğe kendilerini kaptırarak ortaya geçtiler. Geçen seanslara göre katılımcılar daha fazla sözlü tepkilerde (alkış, çığlık, teşvik) bulundular. Sosyalleşme daha fazlaydı, dans ederken dansçular birbirleri ile daha çok konuştu.

Küçülmüş grubun yaptığı bu seanslarda, daha önce ortaya geçmeye utanan kişiler de dans etti. Üstelik kendi tarzlarının dışına çıkarak önceki haftalarda görmüş oldukları hareketlere benzer şeyler yapmayı denediler. İlk haftalarda hiç yer hareketleri kullanmayan bir dansçı yere inip çeşitli pozlar ve taklalar attı. Başka bir dansçı eskiye nazaran bedeninin daha büyük bir bölümünü kullanmaya başladı. Çeşitli senaryolar yazılıp dans edildi. Örneğin bir kişi barda kız kesen bir erkeği canlandırarak dans etti. Son yapılan seansta çeşitli hayvanlar taklit edilerek eğlenildi. Böylece *Circle* ritüelinde dansçının gelişimine olanak sağlayan ortamın kişi sayısı ile değil, grup içindeki samimiyet ve güvenin varlığıyla kurulduğu fikrini edindim.

İlk yapılan seansla son yapılan seansı karşılaştırdığım zaman bir aylık kısa bir sürede bile dansçıların birbirlerinden etkilendiğini, birbirlerine yeni bir şeyler katarak geliştiklerini söylemek mümkün. Ayrıca bu süre zarfında utangaçlıklarının azaldığını, daha cesur hamlelerde bulunmaya başladıklarını da ekleyebilirim.

Fakat bu gelişmelerin kalıcı olup olmadığını ve dans hayatlarını ne ölçüde etkilediğini anlayabilmek için daha uzun soluklu bir araştırma yapılması gerektiğini düşünüyorum. *Circle* seansları bittikten sonra dansçıların bir kısmı, düzenli aralıklarla bir araya gelmeye ve birbirlerine kendi tarzlarında koreografiler öğretmeye karar verdi. Bu kararı vermelerinde yaşadıkları *Circle* deneyiminin küçük de olsa bir etkisi olduğunu düşünüyorum.

5.1.2. Yapılan röportajlar

İlk seansta ortaya çıkmayan dansçılar doğaçlayana izlemenin çok keyifli olduğunu, çok heyecanlandıklarını ve ortaya çıkmaya zorlanmadıkları için mutlu olduklarını

belirttiler. Ortaya çıkan dansçılar ise tanıdıkları ve güzel enerji aldıkları insanlar arasında dans etmenin çok keyifli olduğunu bildirdiler. Bir kişi, “Biz bize olduğumuz için çok rahattım, dilediğim gibi saçmalayabildim,” dedi. Bir başkası eleştirildiğini hissetmediği için çok rahat olduğunu, yeni şeyler deneyebildiğini söyledi.

Sonraki seanslarda dansçılar az kişi varken daha rahat olduklarını, seansların oyun oynar gibi geçtiğini belirttiler. Ortaya ilk iki seansta çıkamayan dansçılar bu sefer dans ettikleri için kendileriyle gurur duyduklarını söylediler. Dansçılardan biri, “Çok bir şey yapamadım ama en azından bu sefer ortaya çıkabildim,” dedi. Hepsi başlangıca göre daha rahat olduklarını ve daha çok eğlendiklerini bildirdi.

5.2. Circle Deneyimi Olan Birinci Grup

5.2.1. Gözlemler

Circle yaparken dansçılar birbirinden oldukça etkileniyorlar. Bu etkilenme, bir başkasının yaptığı hareketleri taklit olarak gerçekleşmiyor. Daha çok bir başkasında hoşuna giden hareket etme biçimini kendi tarzıyla birleştirerek tekrar yorumlama olarak ortaya çıkıyor. Örneğin seanslarımızın birine *krump* yapan bir dansçı misafir olarak katılmıştı. Ana dans türü *popping* olan bir katılımcı, onu izledikten sonra *Circle*'in ortasına girip bu iki türü birleştirdiği bir doğaçlama yaptı. Ben ve diğer katılımcılar daha önce onun bu şekilde hareket ettiğini hiç görmemiştik. Bu iki türün birleşmesi hiç alışık olmadığımız yepyeni bir şeydi. Aynı seans içinde, ortaya *wacking* yapan bir arkadaşımızın geçmesinden sonra *krump* yapan dansçı bu iki türü birleştirerek farklı bir şeyler yaratmaya çalıştı.

Neredeyse her seansta doğaçlayan kişiyi izleyen katılımcıların kenarda onu taklit ettiklerine şahit oldum. İzlerken bir yandan onun hareketlerinden bazılarını tekrar ediyorlardı. Bu durumu ayna nöronların çalışır durumda olmasına bağladım. Bir süre sonra bu öğrendikleri hareket parçasını kendileri doğaçlama yaparken kullandılar. Her ne kadar taklit kelimesini kullansam da aslında hareket dağarcığını genişlettiklerini düşünüyorum. Çünkü gördükleri hareketi tıpatıp aynı yapmaktansa bir kısmını alıp yine farklı bir şekilde danslarına yediriyorlardı. Bu seanslar sonucunda sık sık tekrara düşen birkaç kişinin (ben dahil) ilerleyen süreçte daha değişik ve sayıca farklı hareket cümleleri kurabildiklerini fark ettim.

Katılımcılar doğaçlayanı izlerken bazı durumlarda ona sözlü tavsiyeler verdiler. Bu tavsiyeler genelde enerjisini yükseltmesi, göz teması kurması, müziği dinlemesi üzerine oldu. Bu öneriler doğaçlayanın dansına anında dinamizm katmasına, yaptığı şeyle ilgili farkındalık kazanmasına neden oldu. Bir seansta doğaçlayan ortaya geçmenin heyecanı ile çok hızlı hareket ederken katılımcı olan bir başkası ona seslenerek sakin olmasını ve müziği dinlemesini önerdi. O sırada doğaçlayan yavaşladı, müziği duymaya başladı ve performansı hemen düzeldi.

Yapılan her seans sonunda dans edenler rahatlamış ve daha neşeli gözüküyordu. Bunun nedeni *Circle* yapmanın yanı sıra hareket etmek, insanlarla buluşmak ve dans etmenin getirdiği mutluluk da olabilir. Bu yüzden özellikle *Circle* yapmanın rahatlatıcı bir etkisi olduğunu söyleyemesem de bir sonuç olarak buraya yazmam gerektiğini düşünüyorum.

5.2.2. Anket Sonuçları ve Değerlendirmesi

En az birkaç yıldır *Circle*'lara katılan ve çeşitli dans türlerinde eğitim almış dansçılarla röportaj yaptım. Bu röportajların sonucunda açık uçlu sorular bulunduran bir anket hazırladım. Anketi 2016 yazının başından beri birlikte *Circle* yaptığımız birinci grup yanıtladı²³.

Dansçıların *Circle*'dan farklı şekillerde yararlandıklarını bu soruya verdikleri farklı yanıtlardan anlayabiliriz. *Circle*'ı tanımlamak için kullandıkları kavramlar şunlardır: Beraberlik, keşif, özgürlük, etkileşim, iletişim, paylaşma, eğlenme, antrenman, kendini ifade etme, ilham, öğrenmek, öğretmek, ruhanilik ve enerji...

Circle'ı tanımlarken dokuz dansçıdan yalnızca ikisi enerji kelimesini yazmış olsa da, diğer soruları yanıtlarken hepsi öyle veya böyle enerji kavramından bahsetmiştir. Söyleşilerde de sık sık enerji kelimesi ve kavramıyla karşılaşmış olmam *Circle*'ın bir enerji açığa çıkardığını düşünenin yalnızca ben olmadığını gösteriyor.

O halde *Circle*'ın temel olarak dört algılanış/kullanılış şekli olduğu söylenebilir:

- 1) Etkileşim ve iletişim alanı
- 2) Antrenman ve eğitim alanı
- 3) Kimlik oluşturma alanı
- 4) Enerji alanı

---

²³ Belgelerin görselleri araştırmanın son kısmındaki 'ekler' başlığı altındadır.

Öncelikle çok benzer cevaplar aldığım “*Circle nedir?*” sorusuna odaklanmak istiyorum. Kendi yorumumdan olabildiğince uzak durabilmek için yazılan ve söylenenleri değiştirmeden, olduğu gibi size aktarmayı tercih ettim:

1. E. S.: “Benim gözümde insanın kendinde daha önceden keşfetmediği alanları keşfetmesi ve farkındalığının artması. Yani o Circle’a girdiğin zaman bedeninin neler yapabileceğini görmek (daha önceden hiç yapmadığı şeyleri) ve bunu hem mental hem de ruhani bir şekilde de aynı paralellikte destekleyebilmesi. Yani benim için biraz daha ruhani bir şey.”

- 31 yaşında,
- 11 yıldır dans ediyor. Haftada en az bir kere Circle yapıyor,
- Profesyonel dansçı,
- Temel alanı *popping* fakat hip-hop’ın bütün alt dallarıyla içli dışlı.

2. C. G.: “Tamamen kendimin güvenli alanından dışarı çıkıp, insanların önünde serbest bir şekilde yani kendi içimden geldiği gibi ilgili branşın kuralları dahilinde kendi içimden geldiği gibi dans etmeyi deneyimleme durumu oluyor.”

- 28 yaşında,
- 11 yıldır dans ediyor. Fırsatını bulabildikçe Circle yapıyor (düzensiz),
- Profesyonel dansçı,
- Temel alanı modern dans.

3. A. Ü.: “Exchange. Etkileşim.”

- 26 yaşında,
- 7 yıldır dans ediyor. Haftada en az bir kere Circle yapıyor,
- Profesyonel dansçı²⁴,
- Temel alanı *popping* ağırlıklı olarak, bütün sokak dansı stilleri.

4. K. K.: “İnsanların sözlere yerine bedeniyle iletişim kurduğu, müziğe göre şekillenen bir etkileşim alanı.”

- 20 yaşında,
- 10 yıldır dans ediyor. Haftada en az bir kere Circle yapıyor,
- *Underground*²⁵ dansçı,
- Temel alanı hip-hop, fakat tarzında birçok dans türü barındırıyor.

5. M. K.: “İki veya üç kişiyle yapıldığı zaman antrenman, daha fazla kişi varsa paylaşma ve eğlenme anlamına geliyor benim için.”

- 17 yaşında,
- 1,5 yıldır dans ediyor. Haftada en az bir kere Circle yapıyor,
- Profesyonel dansçı,
- Temel alanı *popping*.

---

²⁴ Tezimin tamamında “Profesyonel dansçı” terimi, *battle*’lar dışında da dans ederek gelir elde eden kişiler için kullanılmıştır.

²⁵ “Underground dansçı” terimi, gelirini bu şekilde elde etmeyen fakat çeşitli dans festivallerine, Circle’lara ve battle’lara katılan dansçılar için kullanılmıştır.

6. F. G. T.: “Tanıdığım, tanımadığım insanlara kendimi en iyi ifade edebileceğim yer. Yapmayı sevdiğim şeyi insanlarla paylaşmak.”

- 24 yaşında,
- 16 yıldır dans ediyor. Haftada en az bir kere Circle yapıyor,
- *Underground* dansçı,
- Temel alanı hip-hop.

7. B. C. C.: “Bence insanları bir araya getiren bir alan. İnsanların ilham kaynağı olarak kullanabileceği bir alan. Kesinlikle insanın kendini geliştirmesi için kullanabileceği bir alan. Birlik ve beraberliğin, aynı zamanda eğlencenin olduğu yerlerden bir tanesi.”

- 20 yaşında,
- 4,5 yıldır dans ediyor. Genelde haftada altı kere Circle yapıyor,
- Profesyonel dansçı,
- Temel alanı *popping*.

8. G. M.: “Eğlencedir, öğrenmektir, öğretmektir, Enerjidir.”

- 22 yaşında,
- 3,5 yıldır dans ediyor. Haftada iki, üç kere Circle yapıyor,
- *Underground* dansçı,
- Temel alanı *popping*.

9. M. P.: “Dansçıların bir araya toplanıp, özgür bir şekilde dans etmesi.”

- 22 yaşında,
- 6 yıldır dans ediyor. Haftada iki kere Circle yapıyor,
- *Underground* dansçı,
- Temel alanı *breaking*.

Ankette bulunan *Circle*'in antrenman alanı olarak kullanımına ilişkin iki soru da herkes tarafından aynı şekilde cevaplandı. “Yaptığın *Circle*'ların senin dans performansına bir etkisi oluyor mu?” ve “Beraber *Circle* yaptığın insanların danslarında bir değişiklik görüyor musun?” soruları olumlu yanıtlar aldı. Genel kanı *Circle*'in doğaçlama kategorisinde kendi danslarının gelişmesine neden olduğuydu. Ayrıca dansçılar, kişiden kişiye değişen bir miktarda da olsa, diğer katılımcıların da gelişme gösterdiğini belirttiler. Dansçılardan ikisi aynı zamanda koreografi çalışmalarında bulduklarını fakat *Circle*'in o konuda kendilerine yardımcı olmadığını belirtti.

“*Circle* sırasında senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?” sorusuna birkaç farklı cevap aldım: Müzik, eğlenme isteği, özgürlük hissine kavuşma isteği, *Circle*'in enerjisi, heyecana alışmak, kendini ispatlama isteği ve ilham verme düşüncesi. En fazla tekrarlanan kelimeler müzik ve eğlence oldu.

Bu verilere dayanarak *Circle* ritüelinin dansçıları yeni şeyler denemeye teşvik eden ve onlara ilham veren bir ortam yarattığını söyleyebilirim. Bu süreç sonucunda, düzenli olarak (bu araştırma baz alınır en az haftada bir) *Circle* yapan kişilerin doğaçlama performanslarında bir gelişme olduğu ortaya çıkmıştır.

5.3. Circle'm Samimi ve Yargılayıcı Olmayan Yapısının Önemi

Yaptığım röportajlardan birinde uzun zamandır *Circle*'lara katılan bir dansçı (F. G. T.), yakın arkadaşlarıyla yaptığı *Circle*'larda yeni şeyler deneyebildiğini ve "saçmalayabildiğini" söyledi. Az tanıdığı veya tanımadığı dansçıların arasında olunca daha önce denediği ve çalışmış olduğu hareketleri yaptığını bildirdi²⁶. Aynı kişi, yaklaşık bir ay sonra yapılan anket çalışmasında, tanımadığı insanlarla *Circle* yapmanın daha rahat olduğunu, tanıdığı insanlarla beraberken kendini kanıtama çabasına girdiğini yazdı²⁷. "Bazen de tam tersini oluyor, tanımadığım insanlarla daha heyecanlı olabiliyorum," diye ruh halinin değişkenliğini belirtti.

Bir ay süre farkıyla verilen bu iki zıt cevap kafa karıştırıcı olsa da birbirini destekliyor. Kendini kanıtlama isteği, dansçıyı daha önceden çalışmış olduğu hareket düzeni içine hapsedebilir. Aynı istek dansçının rahat hissettiği bir ortamda ortaya hiç çıkmayabilir. Söz konusu dansçı, ihtiyacı olan rahatlık hissini bazen tanıdığı bazen de tanımadığı kişilerden oluşan *Circle*'larda yaşıyor. O halde bu değişimin dış etmenlere bağlı olmadığı düşünülebilir. Bulunduğu ortamda onu rahat hissettiren şey, dansçının o anda içinde bulunduğu duygu durumu ve kendine güveni olarak yorumlanabilir.

Circle'ı daha çok bir etkileşim ve iletişim alanı olarak tarif eden üç dansçı (A. Ü., M. P., G. M.) *Circle*'ı oluşturanların kim olduğunun bir fark yaratmadığını belirtti

---

²⁶ Bu bilgiye kişi ile yapılan sözlü soru-cevap seansı sırasında ulaşılmıştır. Kendisinin söylediklerinin bu tezde kullanılacağından haberi olmasına rağmen bu görüşmenin, konuşma gerçekleşirken tuttuğum notlar dışında herhangi bir kaydı yoktur.

²⁷ Bu bilgiye yapılan anket çalışması sonucunda ulaşılmıştır.

Diğerleri tanıdıkları insanlarla yaptıkları *Circle*'da daha rahat olduklarını ve daha çok keyif aldıklarını belirtti. Yabancı insanlarla *Circle* yapmanın değişik bir etkileşim olduğunu ve ilham verdiğini belirtenler de oldu (B. C., M. K.).

Circle'ı oluşturan kişiler hakkındaki bu iki farklı seçimin aynı sonuç için yapıldığını düşünüyorum: Doğaçlayanın rahat olabileceği ve yapacağı hataların hoş görülüp yüzüne vurulmayacağı bir ortam. O halde kurulan *Circle*'ın onu oluşturan kişilerden bağımsız olarak (tanıdık ya da tanımadık kişiler olması) mutlaka samimi bir yapısı olması gerekiyor.

Daha önce hiç *Circle* yapmamış kişilerden oluşan ikinci dansçı grubuyla yapılan *Circle*'larda da bu düşünceyi doğrulayan gözlemlerim oldu. Dört *Circle* seansının iki tanesine belirli dansçılar katılamamıştı. Beş kişiyle yapılan bu *Circle*'ların katılım sayısı azlığı nedeniyle istediğim atmosferi oluşturamayacağından korkarken tam aksinin gerçekleştiğini gördüm. Yapılan *Circle*'lar çok daha özgürleştirici, eğlenceli ve her anlamda daha verimli olmuştu. İlk iki seansta ortaya çıkmaya utanan ve korkan katılımcılar bu yeni ortamda (kısa bir süre de olsa) doğaçlayan konumuna geçebilmişti

Sonuç olarak, elimdeki bilgiler ve gözlemlerime dayanarak diyebilirim ki, doğaçlayanın dans ederken rahat olması ve yargılanmadığını hissetmesi, yeni şeyler denemeye açık olmasına ve buna cesaret edebilmesine neden oluyor.

SONUÇ

Bu araştırma sonucunda *Circle* ritüelinin dansçıların performanslarını geliştirdiğini kanıtlamayı umuyordum. Kanıt kelimesi şu an bana fazla iddialı gözükse de bu süreç boyunca *Circle*'a katılan dansçıların (hem deneyimli olanların hem de ilk kez deneyenlerin) doğaçlama dans performanslarında gelişmeler kaydettiklerine tanık olduğumu söyleyebilirim. Gelişme olarak tanımladığım değişimler beden farkındalığının artması, müziğe uyuma daha çok dikkat edilmesi, yeni hareket biçimi araştırmalarına girilmesi, izlenilme korkusunun azalması ve kendine olan güvenin artması olarak açıklanabilir. Dansçılar kendilerini güvende ve rahat hissettikleri *Circle*'larda daha hızlı bir gelişim gösteriyor. Bu gelişmelerin kalıcı olup olmadığı hakkında bir fikir edinebilmek için daha uzun süreli bir araştırma yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Ayrıca bu süreçte *Circle* sırasında gerçekleştiğini düşündüğüm 'tek beden olma hali'ne bir açıklık getirebilmeyi ummuştum. Fakat yaptığım araştırma yalnızca böyle bir fenomenin varlığına ve ne zaman ortaya çıktığına dair bir fikir edinmemi sağladı. Bu konuyla ilgisi olabileceğini düşünerek okuduğum kaynaklar beni daha çok soru sormaya yöneltti. *Circle*'ın enerjisinin yükseldiği o noktada hala ne olduğunu veya

dansçuların aynı müzikalitede nasıl birleştiklerini hala bilmiyorum. Yine de kolektif bilinçaltı ile bir bağlantısı olabileceğini sanıyorum.

Yaptığım uygulamalar sonucunda önceden araştırmayı planlamadığım bazı önemli saptamalarım oldu: *Circle* ritüeli dansçuların her birinin farklı ihtiyaçlarını (kendini ifade, antrenman, sosyalleşme, rahatlama) karşılayabilen bir alan yaratıyor. *Circle*, dansçulara bireysel deneyimler yaşatırken aynı anda grubun bütünlüğünü bozmayan bir yapıya sahip. Bu ritüel sırasında birey hem tek ve özel olduğunu hem de topluluğun (bütünün) bir parçası olduğunu hissedebiliyor.

Cevabını bulmayı beklediğim bir başka soru da *Circle* ritüelinin insanlarda arındırıcı denebilecek bir etkisi olup olmadığıydı. Doğaçalama dans etmenin, insanı yaşadığı travmalar sonucu depoladığı olumsuz bedensel bilgilere ulaştırabileceğini düşünüyordum. Okuduğum kaynaklardan böylesi bir deneyimin, grup etkinliği sırasında yaşanmasının daha verimli ve güvenli olacağını öğrendim. Fakat bu konu hakkında analiz yapabilecek yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadığım için bu da havada kalan sorularımdan biri oldu: Acaba *Circle* ritüeli sayesinde bedeninde belleğinde bulunması muhtemel olumsuz anılardan arınmak mümkün müdür? *Circle* başka hangi alanlara uyarlanabilir? Bu ritüelden başka türlü nasıl yararlanılabilir? Bütün bu sorular bu konuda daha kapsamlı ve daha derin araştırmalar yapmaya degeceğini düşündürüyor.

KAYNAKÇA:

Alim, H.S. (2008) *Straight outta Compton, straight aus München: Global linguistic flows, identities, and the politics of language in a global Hip Hop nation*, Routledge Taylor & Francis Group, pp.1-22.

Akbay, Ç. (2006). *Hiphopistan: Representing locality in a global city / Hiphopistan: Küresel bir şehirde yerelliğin temsili*, Yüksek Lisans, Yeditepe Üniversitesi.

Art of Breaking (2012) *Bboy Poe One Interview-Part 1*. Mevcut link:

<https://www.youtube.com/watch?v=rljENzVRPMM> (Ulaşım Tarihi: 17 Kasım 2016)

Baldwin, C. and Linnea, A. (2010) *The Circle Way : A Leader in Every Chair*. Available at:<http://icproxy.khas.edu.tr/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=317102&lang=tr&site=ehost-live>.

Bambaataa, A. and Brown, J. (1984). *Unity*. [Gramafon kaydı] New York: Tommy Boy/Warner Bros. Records. Available at:

<https://www.youtube.com/watch?v=sMKxcbaG7nY> [Accessed 12 Dec. 2016].

Bayrak, M. (2011). Muhafazakâr gençliğin bir ifade biçimi olarak Türkçe rap ve Türkiye'de hip-hop kültürü / Turkish rap and hip-hop culture in Turkey as a means of expression for the conservative youth. Yüksek Lisans. Marmara Üniversitesi.

Binfield M. (2009) 'Bigger Than Hip-Hop: Music And Politics In The Hip Hop Generation', ProQuest Dissertations and Theses.

Blackman, L. (2008) 'The Body: Key Concepts.', *Berg*.

Brehm, M.A., Kampfe, C.M. (1997) 'Creative Dance Improvisation: Fostering Creative Expression, Group Cooperation, and Multiple Intelligences.', U.S. Conference on Education. (Beijing, People's Republic of China, July 9-13, 1997)

Brunson III, J.E. (2011) 'Showing, Seeing: Hip-Hop, Visual Culture, and the Show-and-Tell Performance.', *Black History Bulletin*, 74(1), pp. 6-12.

Bulut, S.Ç.Ü. (2004) 'An Introduction of a Whole School Pastoral Care Approach: Circle Time', *Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Kullanılacak Bir Teknik olarak Çember Zamanı*, (27), p. 50.

Carter, C. L. (2000) 'Improvisation in Dance', *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 52(2), pp. 181-190

Castleman, C. (1980) 'Getting Up: Subway Graffiti in New York', ProQuest Dissertation and Theses.

Chang, J. (2005) 'Cant't Stop Won't Stop', Picador.

Collins, B. (2013) 'Empowerment of children through circle time: myth or reality?', *Irish Educational Studies*, 32(4), pp. 421–436. doi: 10.1080/03323315.2013.854459.

Collins, R. (2004) 'Interaction Ritual Chains', *Princeton University Press*.

D'Ascenzo S., Rubichi S., Gregorio G. D., Tommasi L. (2016) 'Social modulation of spatial judgment: The case of line bisection task', *Acta Psychologica*, pp. 24-29, doi: 10.1016/j.actpsy.2016.03.013

Dimitriadis, G. (2014) 'Framing Hip Hop: New Methodologies For New Times', *Urban Education*, 50(1), pp.31-51. doi: 10.1177/0042085914563185

Elliot, A., Gay P. (2009) 'Identity in Question', *Sage Publications Ltd*.

Fiske, S.T., Taylor S.E. (2013) 'Social Cognition, from brains to culture', *Sage Publications Ltd*.

Forman, M. (1997) 'The 'Hood Comes First': Race, Space, and Place in Rap Music and Hip Hop, 1978-1996', *ProQuest Dissertations and Theses*.

Fraim, J. (2003) 'Battle of Symbols: Global Dynamics of Advertising, Entertainment and Media', *Daimon Verlag*.

Franz, M.L. (2016) Confrontation with the Collective Unconscious, *Psychological Perspectives*, 59(3), pp. 295-318. doi: 10.1080/00332925.2016.1202616.

Fuggle, S. (2008) 'Discourses of Subversion: The Ethics and Aesthetics of Capoeira and Parkour', 26(2), pp. 204–222.

- Garrett, M.T., Garrett, J.T. and Brotherton, D. (2001) 'Inner Circle/Outer Circle: A Group Technique Based on Native American Healing Circles', *The Journal for Specialists in Group Work*, 26(1), pp. 17–30. doi: 10.1080/01933920108413775.
- Gonzalez, T., Hayes, B. (2009) 'Rap Music In School Counseling Based On Don Elligan's Rap Therapy', *Journal of Creativity in Mental Health*, 4(2), pp.161-172
- Grahamslaw, L., Henson, L. (2015) 'Solving problems through circles', *Educational Psychology in Practice*, 31(2), pp. 111-126. doi: 10.1080/02667363.2014.981251.
- Harris, E. (2011) 'It's Tricky Is The Title: Hip-Hop as Rhetoric', ProQuest Dissertations and Theses.
- Heath R. (2006) ' rue Heads: Historicizing The Hip Hop "Nation" In Context', *Callaloo*, 29(3), pp.846-866.
- James, W. (2000) 'Reforming the Circle: Fragments of the Social History of a Vernacular African Dance Form', 13(1), pp. 140–152.
- Johnson, I.K. and كاي إيماني جونسون (2011) 'B-Boying and Battling in a Global Context: The Discursive Life of Difference in Hip Hop Dance / في صراعاً بوصفه الرقص / 'x', (31), pp. 173–195.
- Jola, C., Grosbras M.H. (2013) In the here and now: Enhanced motor corticospinal excitability in novices when watching live compared to video recorded dance, *Cognitive Neuroscience*, (4)2, pp. 90-98 doi: 10.1080/17588928.2013.7760035

Jung, C. G. (1970) 'Psychological Reflections: A New Anthology of His Writings 1905-1961', Princeton University Press.

Jung, C.G. (2002) 'The archetypes and the collective unconscious', *Routledge*

Kanal von TheDLmagazine (2012) *Advices for dancers and hip hop history by Buddha stretch - the dance lifestyle magazine*. Mevcut link:

<https://www.youtube.com/watch?v=AMZ8Hm6KVAA&t=207s> (Ulaşım tarihi: 12 Aralık 2016).

Keyes, C. (1991) 'Rappin' to the Beat: Rap Music as Street Culture Among African-Americans', ProQuest Dissertations and Theses.

Kitwana, B. (2004) 'Hip-hop studies and the new culture wars', *Socialism and Democracy*, 18(2), pp. 73–77. doi: 10.1080/08854300408428400.

Kobin, C., Tyson, E. (2006) 'Thematic Analysis Of Hip-Hop Music: Can Hip-Hop In Therapy Facilitate Empathic Connections When Working With Clients In Urban Settings?' *Arts In Psychotherapy*, 33(4), pp.343-356

Lefebvre, H. S. (2011) 'B-boy (Dance) Ciper: An Innovative Knowledge Community's Shared Activity', Degree of Master, McGill University (Montreal)

Love, B.L. (2016) 'Complex Personhood of Hip Hop & the Sensibilities of the Culture that Fosters Knowledge of Self & Self-Determination', *Equity & Excellence in Education*, 49(4), pp. 414–427. doi: 10.1080/10665684.2016.1227223.

Marsh, P. (2010) 'Our Generation Is Opening Its Eyes: Hip-Hop and Youth Identity In Contemporary Mongolia', *Central Asian Survey*, 29(3), pp.345-358

- McCabe, S. (2011) 'Aesthetic Alternative: Hip-Hop As Living Art' ProQuest Dissertations and Theses.
- Mert, C. (2003). Yerelin zinde gücü: Küreselleşme çağında kültür endüstrisi, hip-hop ve direniş politikaları / The Vigorous local: Culture industry, hip-hop and the politics of resistance in the age of globalization. Yüksek Lisans. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Miller, I. (1990) 'Aerosol Kingdom: The Indigenous Culture of New York Subway Painters', ProQuest Dissertations and Theses.
- Muhammad, F. (2003) 'Hip-Hop Culture's Impact On Young Black Women's Identity' ProQuest Dissertations and Theses.
- Osumare, H. (1999) 'African Aesthetics, American Culture: Hip Hop In The Global Era', ProQuest Dissertations and Theses.
- Pabon, J. (1999). *Physical Graffiti.. the History of Hip Hop Dance by Popmaster Fabel*. [online] Daveyd.com. Available at: <http://www.daveyd.com/historyphysicalgrafittifabel.html> [Accessed 24 Dec. 2016].
- Petchauer, E. (2007) 'Welcome To The Underground: Portraits Of Worldview And Education Among Hip-Hop Collegians', ProQuest Dissertations And Theses.
- Petchauer, E. (2009) 'Framing and Reviewing Hip-Hop Educational Research', 79(2), pp. 946–978.
- Pinckney, C. (2007) 'The Influence Of Hip-Hop Culture On The Perceptions, Attitudes, Values and Lifestyles of African-American College Students', ProQuest Dissertations and Thesis.

Porteous, C. (2013) 'Rap's Collective Consciousness: The Significance And Dynamics Of Cypher In Hip Hop Culture', University of Newcastle Upon Tyne.

Quick, R. (2011) 'The Cultural Commodification Of Identity: Hip-Hop Authenticity', ProQuest Dissertations and Theses.

Ranciere, J. (2008) Özgürleşen Seyirci, Metis Yayınları.

Ronnberg, A., Martin, K. (2010) 'The Book of Symbols: Reflections on archetypal images', Taschen

Rose, P. (1993) 'Black Noise: Rap Music and Blac Cultural Resistance in Contemporary American Popular Culture', ProQuest Dissertations and Theses.

Schloss, J.G. (2009) *Foundation: B-boys, B-girls and Hip-Hop Culture in New York*.

Available at:

<http://icproxy.khas.edu.tr/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=267512&lang=tr&site=ehost-live>.

Stephen, R. (1996) 'Keepin'it real: Towards an Afrocentric Aesthetic Analysis of Rap Music and Hip-Hop Subculture', ProQuest Dissertations and Theses.

Stretch, Buddha (2014) "Buddha Stretch | Evolution Of Hip Hop | Lite Feet | Michael Jackson | Street Dance | Basic Step". *YouTube*. Mevcut Link: <https://www.youtube.com/watch?v=oWiW9M5AzI> 2:45s, (Ulaşım tarihi: 27 Mart 2017)

Stretch, Buddha (2012) "Buddha Stretch (Elite Force) | INTERVIEWS". *Youtube*. Mevcut Link: https://www.youtube.com/watch?v=l7NJY0hK_mo (Ulaşım Tarih: 27 Mart 2017)

TheLDmagazine (2012) "Buddha Stretch HHH Part 2". Youtube. Mevcut Link:
https://www.youtube.com/watch?v=tzuracZ0v_M (Ulaşım Tarih: 27 Mart
2017)

Tohma, C. (2016) 9 Aralık, 'Hip-hop ve Circle' konulu görüşme.

Uruşak, D. (2007). 12-19 yaş gençler için hip hop pantolon model tasarımlarının
bilgisayar ortamında hazırlanması / Computer aided hip hop model desinging
for 12-19 years old young people. Yüksek Lisans. Gazi Üniversitesi.

Westfesttv (2014) "G-G-G-G-G-G-GGN-UnIT".Youtube. Mevcut link:
<https://youtu.be/P4rq2d5FXQ4> (Ulaşım Tarih: 12 Aralık 2016)

Wright, K. (2004) 'Rise up hip hop nation: From deconstructing racial politics to
building positive solutions', *Socialism and Democracy*, 18(2), pp. 9–20. doi:
10.1080/08854300408428395.

EKLER

Ek-1: Anket ve Mülakat Belgeleri

1

Soru - Cevap

Bu sorular Selen Gürmen tarafından, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Yüksek Lisans Bölümü tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Hiphop'ta yapılan Circle'ları inceleyen bu tez, Circle sürecini anlama ve dansçılar üzerindeki etkisini araştırma odaklıdır.

İsminizi yazmadığınız takdirde verdiğiniz bilgiler anonim olarak kullanılacaktır. Alıntı olarak sözleriniz kullanıldığı takdirde isminizin mutlaka yazılmasını istiyorsanız, lütfen İsim bilgilerinizi yazınız. Boş bırakmanız halinde bilgiler tezin içinde anonim olarak geçecektir.

İsim / Soyad	Yaş	Cinsiyet
AKAY ÜSTÜNEL	26	ERKEK

1) Ne zamandır dans ediyorsun? Bunu profesyonel (Geçim kaynağı) olarak yapıyor musun?
2008'den beri dans ediyorum. EVET.

2) Dans'ta temel alanım diyebileceğin bir tür var mı? Var ise nedir?
Var, Popping. Ve diğer tüm sokak, Stilleri, dansı

3) Ne sıklıkta Circle yapıyorsun?
Haftada en az bir

4) Circle yaparken birlikte olduğun kişileri tanıyıp tanımayan bir şeyi değiştirir mi? Evet ise farkı nedir ve hangisini tercih edersin?
Hayır.

5) Circle'da senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?
Müzik, zaman. (Bir süredir oradaysam ve çıkmadıysam hadi bi' alıyım sana zaten ilerim diye babam).

6) Circle'da ortaya geçtiğin zaman neye odaklanıyorsun?
Ruh haline. Sabit bir şeyim yok Circle'da. O anda ne istersen. Östom atmanfer, müzik herşeyi değiştirir.

7) Dans antrenmanı yapıyor musun? Evet ise tercih ettiğin (Circle dışında) antrenman şeklini/şekillerini anlatır mısın?
Evet. Bir teknik üzerine yoğunlaşmak. Biraz sıkıcı olsa da sabırla çalıştığım teknikte ilerleyebilmek.

Circle Ritüeli | KHAS Tez Araştırması 2016

- 8) Kendi alanım diyebileceğin dans türünün ağırlıklı olduğu Circle'lar ve temel alanın dışında kalan tür yoğunluklu Circle'lar arasında bir fark hissediyor musun? Evet ise bu fark nedir ve hangisini tercih edersin?

Hissediyorum. Tercihim atmosfer ile alakalı. Çoğu zaman ilertonek istediğim türde müzik olan circle'i tercih ederim. Hissiyat olarak daha rahat hissetmemi sağlıyor hakik olduğunu müzik. Diğerinde daha çok müziği yabaklayım diyorum. Bilindik müziklerle dansa daha çok odaklanıyordum. Daha

- 9) Circle ortamı seni yeni şeyler denemeye teşvik ediyor mu? Özgürsün, konforlu.

Hm Hm. Kesinlikle. Amacı o zaten.

- 10) Circle 'da ortada başkaları dans ederken neye odaklanıyorsun?

Çoğu zaman ortada dans eden kişiye dikkat ediyorum. Kullandığı hareket kombinasyonları bende birşey çağırırdığında o şeye odaklanıyordum. Gördüğüm ve hoşuma giden şeyi üstüne nasıl geçirebileceğimi düşünüyordum.

- 11) Sence Circle nedir?

Exchange = etkileşim. (örneğin bir seansta vogue yaptın ben de girdim ora bence alımlara.) Odak karşısındakine ama o zaten.

- 12) Sence bir Circle en fazla ve en az kaç kişiden oluşmalıdır? Neden?

En az 2, Kati kuralım yok ama tercihi 7-8 kişi. Çünkü çok kalabalık olunca şıkmamıza başlıyorsun.

- 13) Sence yaptığın Circle'ların senin dans performansına bir etkileri oluyor mu?

Tabii ki.

- 14) Beraber Circle yaptığın insanların danslarında bir değişiklik görüyor musun?

Tabii ki.

- 15) Circle yapmak, moralin ve duygu durumunla ilgili her hangi bir değişikliğe sebep oluyor mu?

Mümkündür, Olmuşluğu var. Bu sorunun cevabı dans etmek benim için, Circle ~~bir çok etkendir~~.

Soru - Cevap

Bu sorular Selèn Gürmen tarafından, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Yüksek Lisans Bölümü tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Hiphop'ta yapılan Circle'ları inceleyen bu tez, Circle sürecini anlama ve dansçılar üzerindeki etkisini araştırma odaklıdır.

İsminizi yazmadığınız takdirde verdiğiniz bilgiler anonim olarak kullanılacaktır. Alıntı olarak sözleriniz kullanıldığı takdirde isminizin mutlaka yazılmasını istiyorsanız, lütfen İsim bilgilerinizi yazınız. Boş bırakmanız halinde bilgiler tezin içinde anonim olarak geçecektir.

İsim / Soyad	Yaş	Cinsiyet
Koray Karar	20	Erkek

- 1) Ne zamandır dans ediyorsun? Bunu profesyonel (Geçim kaynağı) olarak yapıyor musun?

10 senedir dans ediyorum. Hayır yapmıyorum.

- 2) Dans'ta temel alanım diyebileceğin bir tür var mı? Var ise nedir?

Temel alanım Hiphop, ama tarzında birçok dans barındırıyorum.

- 3) Ne sıklıkta Circle yapıyorsun?

Haftada en az 1 kez.

- 4) Circle yaparken birlikte olduğun kişileri tanıyıp tanımayan bir şeyi değiştirir mi? Evet ise farkı nedir ve hangisini tercih edersin?

Evet, değiştirir. Dansı, bir işlemin yolu olarak ele alacak olursak tanıdığın insanlara anlatabileceğin şeyler ile tanımadıklarına anlatabileceklerin farklıdır. Ben tanıdığım insanlarla vakit geçirmekten zevk aldığım için bunu tercih ederim.

- 5) Circle'da senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?

Enerji. Eğer müzik ile ~~beni~~ enerjimi uyuyorsa, anlatabileceklerim varsa ortaya çıkar ve anlatırım.

- 6) Circle'da ortaya geçtiğin zaman neye odaklanıyorsun?

Müzik ve ruh.

- 7) Dans antrenmanı yapıyor musun? Evet ise tercih ettiğin (Circle dışında) antrenman şeklini/şekillerini anlatır mısın?

Bedenimi parçalara ayırırım, her bölgeye tek tek odaklanırım. Müziği parçalara bölerim ve bedenimin parçaları ya da teknikleriyle eşleştiririm.

- 8) Kendi alanım diyebileceğin dans türünün ağırlıklı olduğu Circle'lar ve temel alanın dışında kalan tür yoğunluklu Circle'lar arasında bir fark hissediyor musun? Evet ise bu fark nedir ve hangisini tercih edersin?

Circle'da önemli olan enerjidir. Dans türünün ya da motif türünün bir önemi olduğum düşünmüyorum.

- 9) Circle ortamı seni yeni şeyler denemeye teşvik ediyor mu?

Elbette. Circle herce aynı zamanda yeni tekniklerimi; son antrenmanımı uygulayabileceğim güzel bir ortam.

- 10) Circle 'da ortada başkaları dans ederken neye odaklanıyorsun?

Benden iyi olduğunu düşündüğüm noktalarda. Bazen vizyonumu gerçekleştirecek hareketlerle karşılaşabiliyorum.

- 11) Sence Circle nedir?

İnsanların sözler yerine bedenleriyle iletişim kurduğu, müzige göre sebillenen bir etkileşim alanı.

- 12) Sence bir Circle en fazla ve en az kaç kişiden oluşmalıdır? Neden?

~~Birbirleri~~ ve 13 sayısı tarihten bugüne psikolojik olarak enerji akışının daha iyi sağlandığı bir sayı olarak görülmüştür. (bla. 13 kutsal sayıdır). En az 13 diye düşünüyorum.

- 13) Sence yaptığın Circle'ların senin dans performansına bir etkileri oluyor mu?

Elbette.

- 14) Beraber Circle yaptığın insanların danslarında bir değişiklik görüyor musun?

İnsandan insana farklı olarak, evet.

- 15) Circle yapmak, moralin ve duygu durumunla ilgili her hangi bir değişikliğe sebep oluyor mu?

Ouyor. Ancak daha çok o anki ruh halimi circle'da taşıyorum.

Soru - Cevap

Bu sorular Selen Gürken tarafından, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Yüksek Lisans Bölümü tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Hiphop'ta yapılan Circle'ları inceleyen bu tez, Circle sürecinin anlama ve ilişkiler üzerindeki etkisini araştırma odaklıdır.

İsminizi yazmadığınız takdirde verdiğiniz bilgiler anonim olarak kullanılacaktır. Alıntı olarak sözleriniz kullanıldığı takdirde isminizin mutlaka yazılmasını istiyorsanız, lütfen isim bilgilerinizi yazınız. Boş bırakmanız halinde bilgiler tezin içinde anonim olarak geçecektir.

İsim / Soyad	Yaş	Cinsiyet
Melin Kuvukcu	17	Erkek

- 1) Ne zamandır dans ediyorsun? Bunu profesyonel (Geçim kaynağı) olarak yapıyor musun?

1,5 sene. Evet

- 2) Dans'ta temel alanım diyebileceğin bir tür var mı? Var ise nedir?

Popping

- 3) Ne sıklıkta Circle yapıyorsun?

haftada en az bir

- 4) Circle yaparken birlikte olduğun kişileri tanıyıp tanımayan bir şeyi değiştirir mi? Evet ise farkı nedir ve hangisini tercih edersin?

Birseyi değiştiriyor ama neyi değiştirdiğini tam bilmiyorum. İkisini de tercih ediyorum. Tanımadığın kişilerde daha etkileşime girebiliyorsun. Tanıdığın kişilerde daha çok keyif alıyorsun.

Knowledge Peace, Unity, Love, Gıybet.

- 5) Circle'da senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?

Dans etme isteği, müzik ve özgürlük hissiyatı.

- 6) Circle'da ortaya geçtiğin zaman neye odaklanıyorsun?

Keyif almaya ve kendimi danssal anlamda ne kadar yüksek çıkarabileceğime ~~de~~ bakıyorum.

- 7) Dans antrenmanı yapıyor musun? Evet ise tercih ettiğin (Circle dışında) antrenman şeklini/şekillerini anlatır mısın?

Evet. Gün içerisinde nasıl hissettiğime bağlı olarak değişiyor. Genelde tek katlıp üstüne odaklanıyorum. Zihinsel anlamda da gün içinde ant. yapıyorum.

- 8) Kendi alanım diyebileceğin dans türünün ağırlıklı olduğu Circle'lar ve temel alanın dışında kalan tür yoğunluklu Circle'lar arasında bir fark hissediyor musun? Evet ise bu fark nedir ve hangisini tercih edersin?

Cevap veremedi. (Circle öyle farklı ayrılmıyor ki) dedi.

- 9) Circle ortamı seni yeni şeyler denemeye teşvik ediyor mu?

Teşvik ediyor ama denemiyorum. Kısırtıyor ama ~~denemiyorum~~ karşı koyuyorum. Gözetim göre Circle yeni şeyler deneme yeri değil, antrenmanda denedir.

- 10) Circle 'da ortada başkaları dans ederken neye odaklanıyorsun?

Onlara odaklanıyorum. Circle 'da olan hissiyatlarını anlamaya çalışıyorum. (Eğer rahat mı, gergin mi, ne anlatmaya çalışıyor vs.).

- 11) Sence Circle nedir?

2 veya 3 kişiyle yapıldığı zaman antrenör, daha fazla kişi varsa paylaşma ve eğitme anlamına geliyor benim için.

- 12) Sence bir Circle en fazla ve en az kaç kişiden oluşmalıdır? Neden?

2-3 , 15 , Aslında sınırsız ama 15 ideal.

- 13) Sence yaptığın Circle'ların senin dans performansına bir etkileri oluyor mu?

Evet etkiliyor, antrenörün yanında olan Circlelarda tek bir tür istene yapıyorum. Kalabalıklarda ise dans ediyorum.

- 14) Beraber Circle yaptığın insanların danslarında bir değişiklik görüyor musun?

Tabii ki görüyorum.

- 15) Circle yapmak, moralin ve duygu durumunla ilgili her hangi bir değişikliğe sebep oluyor mu?

Tabii ki oluyor. Enerjisel ve moral anlamında (genelde) yükseltiyor. Circle'dayken baygıncıktan zehre aldığımı hissediyorum.

Soru - Cevap

Bu sorular Selen Gürmen tarafından, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Yüksek Lisans Bölümü tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Hiphop'ta yapılan Circle'ları inceleyen bu tez, Circle sürecini anlama ve dansçılar üzerindeki etkisini araştırma odaklıdır.

İsminizi yazmadığınız takdirde verdiğiniz bilgiler anonim olarak kullanılacaktır. Alıntı olarak sözleriniz kullanıldığı takdirde isminizin mutlaka yazılmasını istiyorsanız, lütfen isim bilgilerinizi yazınız. Boş bırakmanız halinde bilgiler tezin içinde anonim olarak geçecektir.

İsim / Soyad	Yaş	Cinsiyet
Firuze Gülay Tezcan	24	KADIN

- 1) Ne zamandır dans ediyorsun? Bunu profesyonel (Geçim kaynağı) olarak yapıyor musun?

16 senedir dans ediyorum. Hayır yapmıyorum

- 2) Dans'ta temel alanım diyebileceğin bir tür var mı? Var ise nedir?

Hip Hop

- 3) Ne sıklıkta Circle yapıyorsun?

Hafta da en az 1 kez

- 4) Circle yaparken birlikte olduğun kişileri tanıyıp tanımayan bir şeyi değiştirir mi? Evet ise farkı nedir ve hangisini tercih edersin?

Evet değiştirir. Tanımadığım insanlarla bazı daha rahat oluyorum. Tanıdıkların yanında kendimi kayıtlamak geliştirdiğimi göstermek zorunda hissediyorum. Bazı ise tam tersi oluyor. Tanımadığım insanlarla daha heyecanlı olabilirim.

- 5) Circle'da senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?

Öncelikle müzik. Eğer müzik çok sevdiğim bir müzik ise ve iyi görüldüysem circle'a atıyorum.

- 6) Circle'da ortaya geçtiğin zaman neye odaklanıyorsun?

O gün hissettiğim şeye göre değişiyor. Bazı sadece eğlenmek istiyorum. Bazı antrenman hareketleri yapıyorum.

- 7) Dans antrenmanı yapıyor musun? Evet ise tercih ettiğin (Circle dışında) antrenman şeklini/şekillerini anlatır mısın?

Teke teke antrenman ama aslında bu da bir circle oluyor. Tek başıma da antrenman yaptığım zaman daha çok mental olarak yapıyorum.

Soru - Cevap

Bu sorular Selen Günden tarafından, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Yüksek Lisans Bölümü tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Hiphop'ta yapılan Circle'ları inceleyen bu tez, Circle sürecini anlama ve dansçılar üzerindeki etkisini araştırma odaklıdır.

İsminizi yazmadığınız takdirde verdiğiniz bilgiler anonim olarak kullanılacaktır. Alıntı olarak sözleriniz kullanıldığı takdirde isminizin mutlaka yazılmasını istiyorsanız, lütfen isim bilgilerinizi yazınız. Boş bırakmanız halinde bilgiler tezin içinde anonim olarak geçecektir.

İsim / Soyad	Yaş	Cinsiyet
MAHSUN POLAT	22	ERKEK

- 1) Ne zamandır dans ediyorsun? Bunu profesyonel (Geçim kaynağı) olarak yapıyor musun?
6 yıldır. Henüz değil, ama geliri olmadı değil.
- 2) Dans'ta temel alanım diyebileceğin bir tür var mı? Var ise nedir?
Breaking
- 3) Ne sıklıkta Circle yapıyorsun?
Haftada 2
- 4) Circle yaparken birlikte olduğun kişileri tanıyıp tanımaman bir şeyi değiştirir mi? Evet ise farkı nedir ve hangisini tercih edersin?
Biraz değiştirmez
- 5) Circle'da senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?
Circle'daki insanlara kendimi ispatlama isteği, battle pratiğini yapmak için. Heyecana alısmak için giriyorum. (Dereyim olsun diye, Circle'da bu heyecanı yerebiliyorsun)
- 6) Circle'da ortaya geçtiğin zaman neye odaklanıyorsun?
Yapmaya çalıştığım hareketlere odaklanıyorum. Daha önce yapmadığım hareketleri yaptıkça insanların nasıl baktığına dikkat ediyorum. Bu çok önemli.
- 7) Dans antrenmanı yapıyor musun? Evet ise tercih ettiğin (Circle dışında) antrenman şeklini/şekillerini anlatır mısın?
Evet
Gerekli kondisyon olmak.

- 8) Kendi alanım diyebileceğin dans türünün ağırlıklı olduğu Circle'lar ve temel alanın dışında kalan tür yoğunluklu Circle'lar arasında bir fark hissediyor musun? Evet ise bu fark nedir ve hangisini tercih edersin?

Var. Bazıdan biri yaptığım için bbaçık demek istiyorum ama deli gibi seşip izinde olduğum hiphop da demek istiyorum. Breaking yaparken kışılı, Hiphop yaparken dansal özgür hissediyorum.

- 9) Circle ortamı seni yeni şeyler denemeye teşvik ediyor mu?

Evet ediyor. Çünkü farklı şeyler görüyorum.

- 10) Circle 'da ortada başkaları dans ederken neye odaklanıyorsun?

Tekniğine odaklanıyorum. Katabileceğim birsey var mı diye bakıyorum. Ekstremi söylemek istiyordum.

- 11) Sence Circle nedir?

Dansçıların bir araya toplanıp özgür bir şekilde dans etmesi.

- 12) Sence bir Circle en fazla ve en az kaç kişiden oluşmalıdır? Neden?

En az 4, en fazla 25 kişi. Çünkü 4 kişi ~~to~~ çok fazla kabulüyor herkes. 25 kişi dıñan hep alkemiyosun.

- 13) Sence yaptığın Circle'ların senin dans performansına bir etkileri oluyor mu?

Etkiliyor.

- 14) Beraber Circle yaptığın insanların danslarında bir değişiklik görüyor musun?

Görüyorum iyi anlamda.

- 15) Circle yapmak, moralin ve duygu durumunla ilgili her hangi bir değişikliğe sebep oluyor mu?

Evet.

Soru - Cevap

Bu sorular Selen Gurmen tarafından, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Yüksek Lisans Bölümü tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Hiphop'ta yapılan Circle'ları inceleyen bu tez, Circle sürecini anlama ve dansçılar üzerindeki etkisini araştırma odaklıdır.

İsminizi yazmadığınız takdirde verdiğiniz bilgiler anonim olarak kullanılacaktır. Alıntı olarak sözleriniz kullanıldığı takdirde isminizin mutlaka yazılmasını istiyorsanız, lütfen isim bilgilerinizi yazınız. Boş bırakmanız halinde bilgiler tezin içinde anonim olarak geçecektir.

İsim / Soyad	Yaş	Cinsiyet
Gökhan METİN	22	Erkek

- 1) Ne zamandır dans ediyorsun? Bunu profesyonel (Geçim kaynağı) olarak yapıyor musun?

3 Buçuk senedir - Hayır

- 2) Dans'ta temel alanım diyebileceğin bir tür var mı? Var ise nedir?

Poppin

- 3) Ne sıklıkta Circle yapıyorsun?

Haftada 2, 3

- 4) Circle yaparken birlikte olduğun kişileri tanıyıp tanımayan bir şeyi değiştirir mi? Evet ise farkı nedir ve hangisini tercih edersin?

Bir şey değiştirmez

- 5) Circle'da senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?

Circle'in enerjisi ve eğlencesi

- 6) Circle'da ortaya geçtiğin zaman neye odaklanıyorsun?

Müziğe, eğlenmeye ve eğlenmeye.

- 7) Dans antrenmanı yapıyor musun? Evet ise tercih ettiğin (Circle dışında) antrenman şeklini/şekillerini anlatır mısın?

Sürekli antrenman içerisindedim. Her yerde evde, işte, tuvalette ve zihin antrenmanı. Bence film zihin antrenmanının da kopuyor

- 8) Kendi alanım diyebileceğin dans türünün ağırlıklı olduğu Circle'lar ve temel alanın dışında kalan tür yoğunluklu Circle'lar arasında bir fark hissediyor musun? Evet ise bu fark nedir ve hangisini tercih edersin?

Bir fark hissediyorum tabii ki, zaman zaman. Genel de kendi dans türümdeki circle'lar daha çok seviyorum. Çünkü teknik, Wave, Animation, Boogaloo tarzları daha çok hoşuma gidiyor. Bunların dışındaki tarzlar Breaking, House, Locking tarzlarında hoşuma gidiyor.

- 9) Circle ortamı seni yeni şeyler denemeye teşvik ediyor mu?

Eliyor çünkü yeni şeyler yaptığında insanların fikirlerini öğrenmek istiyorum.

- 10) Circle 'da ortada başkaları dans ederken neye odaklanıyorsun?

Müziğe ve dans eden kişiye

- 11) Sence Circle nedir?

Eğlencedir, Öğrenmektir, Öğretmektir. Enerjidir.

- 12) Sence bir Circle en fazla ve en az kaç kişiden oluşmalıdır? Neden?

Circle'nin bence sonu yoktur.

En az da 2 kişi duralıdır. Karşılıklı iletişim dmanı gerek

- 13) Sence yaptığın Circle'ların senin dans performansına bir etkileri oluyor mu?

Hem de çok dans ettikten sonra hem kondime ve dans eden insanlara neler gördüğünü sorarak eksiklerini düzelterip doğrularımı devam ettirmeye çalışıyorum.

- 14) Beraber Circle yaptığın insanların danslarında bir değişiklik görüyor musun?

Bu insandan insana değişir ama çoğunlukla görürüm.

- 15) Circle yapmak, moralin ve duygu durumunla ilgili her hangi bir değişikliğe sebep oluyor mu?

Oluyor tabii ki mutlu, huzurlu ve sıkıntılardan uzaklaştırıyor.

Soru - Cevap

Bu sorular Selen Gürmen tarafından, Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama Yüksek Lisans Bölümü tez araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Hiphop'ta yapılan Circle'ları inceleyen bu tez, Circle sürecini anlama ve dansçılar üzerindeki etkisini araştırma odaklıdır.

İsminizi yazmadığınız takdirde verdiğiniz bilgiler anonim olarak kullanılacaktır. Alıntı olarak sözleriniz kullanıldığı takdirde isminizin mutlaka yazılmasını istiyorsanız, lütfen isim bilgilerinizi yazınız. Boş bırakmanız halinde bilgiler tezin içinde anonim olarak geçecektir.

İsim / Soyad	Yaş	Cinsiyet
Berk Can CEZLAN	20	Erkek

- 1) Ne zamandır dans ediyorsun? Bunu profesyonel (Geçim kaynağı) olarak yapıyor musun?
4,5 yıldır dans ediyorum. Evet.
  - 2) Dans'ta temel alanım diyebileceğin bir tür var mı? Var ise nedir?
Evet. Popping
  - 3) Ne sıklıkta Circle yapıyorsun?
Haftada 6 kez, en az 1 kez yapıyorum.
  - 4) Circle yaparken birlikte olduğun kişileri tanıyıp tanımayan bir şeyi değiştirir mi? Evet ise farkı nedir ve hangisini tercih edersin?
Evet, eğer tanıyorsan daha çok eğlenirimi ve rahat olduğumu düşünürüm. Ancak tanımadığım kişilerleken daha çok ilham aldım, söyleyebildim.
  - 5) Circle' da senin ortaya geçmeni sağlayan, seni ortaya çeken şey nedir?
insanlara daha çok ilham vermek ve eğlenmek amaçlı ortaya çıktıyı söyleyebildim.
  - 6) Circle'da ortaya geçtiğin zaman neye odaklanıyorsun?
İlk olarak circle ortasında çok fazla enerji olduğuma inanırım. Çünkü birçok farklı duygu ve düşüncelerin birleştiği alan olarak görürüm. O yüzden üstünde çok fazla enerji hissettim. O enerjinin dışına çıkıyorum kendimi ve neyi alacağına odaklanırım.
- 7) Dans antrenmanı yapıyor musun? Evet ise tercih ettiğin (Circle dışında) antrenman şeklini/şekillerini anlatır mısın?
Mimar Sinan Üniversitesi'nde Gopdas Dans Bölümü okuyorum için neredeyse haftanın her gününü dans antrenmanı yapıyorum. Gopdas Dans tekniklerini kullanıyorum ve Popping tekniklerini kullanmaya çalışıyorum.

- 8) Kendi alanım diyebileceğin dans türünün ağırlıklı olduğu Circle'lar ve temel alanın dışında kalan tür yoğunluklu Circle'lar arasında bir fark hissediyor musun? Evet ise bu fark nedir ve hangisini tercih edersin?

Girdiğim dans circle'ları: Gagdas Dans ve Hip hop.
Aslında benim için pek bir fark yok. Teknikleri değişiyor ve ikisinde de benzer duygular besliyorum. İkisini de tercih yapıyorum tercih edemeyen sevinim.

- 9) Circle ortamı seni yeni şeyler denemeye teşvik ediyor mu?

Kesinlikle circle ortamı bana yeni şeyler denemek için yapmış bir alan olarak ta teşvik ediyor.

- 10) Circle 'da ortada başkaları dans ederken neye odaklanıyorsun?

- Kullandıkları yöntemler Tekniklerine - Göz kontaklarına
- Nasıl hareketler kullandığına - Rahatlığına - Bana ilham veren hareketlerine

- 11) Sence Circle nedir?

- Bence insanları bir araya getiren bir alan.
- İnsanların ilham kaynağı olarak kullanılabileceği bir alan.
- Kesinlikle insanın kendini geliştirmesi için kullanılabileceği alan
- Birlik ve beraberliğin aynı zamanda eğlencenin olduğu yerlerdir.
birlikler!

- 12) Sence bir Circle en fazla ve en az kaç kişiden oluşmalıdır? Neden?

2 kişiden oluşur. Çünkü circle bence bire birliğin olduğu yerdir. Birlik ve yeni şeylerin çokça yapılması için en az iki kişiden oluşmalıdır. En fazla olana karar veremedim.

- 13) Sence yaptığın Circle'ların senin dans performansına bir etkileri oluyor mu?

Enerjimi hareket depolarım, geliştirdiğimi ve dansımı iyi yönde etkilediğimi düşünüyorum.

- 14) Beraber Circle yaptığın insanların danslarında bir değişiklik görüyor musun?

Kesinlikle daha rahat olduklarını ve iyi gelişim sağladıklarını düşünüyorum.

- 15) Circle yapmak, moralin ve duygu durumunla ilgili her hangi bir değişikliğe sebep oluyor mu?

Eğer moralin bozuksa iyi yönde etkiliyor. Yani beni pozitif yapıyor.

E. S. ve C. G. anket sorularını sözlü cevaplamıştır. Ses kaydı yapılmış olmakla birlikte paylaşılmama kararı alınmıştır.